

II RIIGIKOGU

3. istungjärk.

Protokoll nr. 74 (13). 1924. a.

II Riigikogu koosolek 25. märtsil 1924 a.
kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 82 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: kohtuminister **R. Gabrel**, kaubandus-tööstusminister **B. Rostfeld**, kaubandus-tööstusministeeriumi tööstusosakonna juhataja **A. Lukk**.

Päewakord:

1. Riigi 1924 a. eelarwe — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäri kohal abisekretäär **O. Köster**, pärast sekretäär **T. Kalbus**.

Koosolek algab kell 5.25 min.

1. Päewakorra Juhataja **L. Raudtäiendamise**. **kepp**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele koju kätte saadetud.

Abiesimees **K. Wirma**: Teen Riigikogu juhatusel nimel ettepaneku päewakorda täiendada järgmiste punktidega:

1) Wabadussõjast osawõtnud kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus — III lugemisel, ja

2) tööpuuduse wastu wõitlemise krediidi seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Panen juhatusel nimel ette neid seaduseelnõusid wõtta I-ks ja II-ks päewakorra-punktiks.

Juhataja **L. Raudkepp**: Weel on tulnud ettepanek Riigikogu liikme Johanson'i poolt — wõtta päewakorra I-ks punktiks komisjonide täiendawad walimised.

Muid ettepanekuid päewakorra kohta ei tehta. Hääletamisele tuleb Riigikogu liikme Johanson'i poolt tehtud ettepanek — wõtta päewakorra I-ks punktiks komisjonide täiendawad walimised. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb Riigikogu abiesimehe Wirma poolt tehtud ettepanek — wõtta päewakorra II-ks punktiks — wabadussõjast osawõtnud kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus — III lugemisel ja päewakorra III-ks punktiks — tööpuuduse wastu wõitlemise krediidi seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud, seega päewakord kolme punktiga täiendatud.

Erakorraliseks teadaandeks on sõna Riigikogu liikmel **M. Martna**l.

M. Martna (sd.): Wäga austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu liigete seas näiwad ekslikud teated Riigikogu sotsiaaldemokraatliku rühma seisukoha suhtes uue walitsuse moodustamise asjus liikumat. Nõnda on üks nendest teadetest tänasesse „Päewalehte“ jõudnud: „Sotsialistlik rühm olewat Th. Rõuk'i kandidatuuri wastu siseministri kohale.“ Nõnda kirjutab see leht: „Teatawasti soowib rühm, et uus walitsus kommunistide wastu mitte sennist taktikat ei tarwitaks, waid neid wabamalt riigikukutamise katseid teha lastaks.“ Sotsiaaldemokraatide rühma nimel on mul järgmist seletada: Riigikogu sotsiaaldemokraatlik rühm ei ole härra Theodor Rõuk'i siseministri kandidatuuri küsimuses eitawalt ega jaatawalt seisukohta wõtnud. „Päewalehe“ mainitud teate teine osa, mis järgmiselt kõlab: „Teatawasti soowib rühm, et uus walitsus kommunistide wastu mitte sennist taktikat ei tarwitaks, waid neid wabamalt riigikukutamise katseid teha lastaks“ — on nõndasama ebaõige. Teatawasti on Riigikogu sotsiaaldemokraatliku rühma seisukoht, et demokraatiat toetada ja kindlustada. Riigikukutamise katsete tehalaskmise suunas ei ole rühmal waja seisukohta wõtta olnud. „Päewalehes“ awaldatud teade ei wasta tõele.

2. Komisjonide Juhataja **L. Raudtäiendawad walimised**. **kepp**: Riigikogu liikme Johanson'i poolt on ettepanek tehtud

walida maakomisjonist tagasiastunud Riigikogu liikme Martna asemele Riigikogu liige Schütz. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

3. Wabadussõjast osawõtnud kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus — III lugemisel. Riigikaitse komisjoni aruandja **H. Laretei** (loeb): Wabadussõjast osawõtnud kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb): § 1. Arwatakse tagawarawäkke: a) kaitsewäelased, kes wabadussõjas haawata wõi põrutada saanud; b) kaitsewäelased; kes 6 kuud ja rohkem eeslinil riwiwäeosades riwikohtadel teeninud ja vähemalt ühest lahingust osa wõtnud.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb): § 2. Eeslinil wiibimise aeg neile, kes lahingust osa ei ole wõtnud, nii ka neile, kes alla 6 kuud eeslinil riwiwäeosades riwikohtadel teeninud, loetakse üks päew kahe eest ja seda aega arwesse wõttes wabastatakse teenistusest, kui wastawates seadustes kindlaksmääratud aeg ära teenitud.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Panen seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on wabadussõjast osawõtnud kaitsewäelaste tagawarawäkke arwamise seadus wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei**: Kuna käesolew seadus õige lühikene ja juba ühe redaktsiooni komisjoni liikme poolt läbi waadatud, teen ettepaneku wõtta see seadus wastu ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **L. Raudkepp**: Aruandja poolt on ettepanek tehtud wõtta seadus wastu ilma redaktsiooni komisjoni andmata. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud.

4. Tööpuuduse Rahaasjanduse wastu wõitlemise krediidi seadus — I lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **M. Martna**: Wäga austatud Riigikogu liikmed! Seadusega krediidi määramise kohta

tööpuuduse wastu wõitlemiseks on Wabariigi Walitsuse poolt ette pandud eelarwest see osa wälja wõtta ja rutemini wastu wõtta, et Wabariigi Walitsusel wõimalik oleks eelarwe-komisjonis wastuwõetud 25 miljonit, mis selleks otstarbeks määratud on, juba warem tarwitama hakata. Wabariigi Walitsus ütleb oma seletuskirjas: Wiimasel ajal on töötatöliste arw meie linnade suuremates tööbörseades sedawõrd tõusnud, et Wabariigi Walitsus sellest mitte mööda ei pääsenud, waid temal oli paratamata waja tööpuuduse all kannatawatele töölilistele ja nende perekondadele toetust andma hakata. Aga need summad, mis töö-hoolekandeministeeriumil selleks tarwitada olid, need on nüüd, kas osalt täitsa ära tarwitatud, wõi neid on niwõrd wähe järele jäänud, et töö-hoolekandeministeerium mitte seda toetust jätkata ei wõiks. Nagu teada, on meie linnade kogukonnad ja linnawalitsused selles suunas üsna wähe, peaaegu mitte midagi teinud. Terwe toetamise aktsioon seisab terwelt Wabariigi Walitsuse, wõi töö-hoolekandeministeeriumi õlgadel. Ja sellest seisukohast wälja minnes, on arusaadaw, et Wabariigi Walitsusel see summa, millest siin kõne on, käes peaks olema, et toetust jätkata. Sellepärast panen mina ette seda seadust esimesel lugemisel wastu wõtta. Seaduse tekst on Riigikogu liigetele kätte saadetud, — seda ette lugeda ei ole waja.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus esimesel lugemisel wastu wõetud.

Aruandja **M. Martna**: Panen ette selle seaduse esimese ja teise lugemise wahel mitte kodukorras ettenähtud kolmepäewalisest tähtajast kinni pidada,

waid otsustada seda juba lähemal koosolekul teisele lugemisele wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: Aruandja poolt on ettepanek tehtud tähtaega, mis kokukorras ette nähtud I ja II lugemise wahel, mitte tähele panna, waid wõimalust anda seda seadust lühema aja jooksul II-le lugemisele wõtta. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Sõna on korra kohta rkl. Johanson'il.

5. Arupärimis-koosoleku aja ja päewakorra kindlaksmääramine.

L. Johanson (sd.): Mina teen ettepaneku neljapäewal 27. märtsil kell 10 hommikul ära pidada arupärimis-koosolek ja päewakorda wõtta Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimisettepanek Wabariigi Walitsusele ametiühisuste ruumide sulgumise asjus. See arupärimisettepanek oli päewakorras juba 6. märtsil, aga wahepeal ei ole arupärimis-koosolekut ära peetud. Sündmused on aga oma teed arenenud — ametiühisuste ruumide sulgumise järele herra siseministri poolt, kes nähtawasti igasugusest wastutustundest lage on, käis ametiühisuste sulgumine üle maa. Selle tagajärjel on Eesti ainukene riik Euroopas, kus ametiühisuslik liikumine keelatud on ja kus ametiühisused sulutud. See on küllalt tähtis küsimus selleks, et Riigikogu, kui rahwaesitus peaks teada saama, mis põhjustel sarnane haruldane samm on ette wõetud herra siseministri poolt wiimastel tundidel enne seda, kui tema, nagu kuulda, kõige parempoolsema lehe, „Kaja“, peatoimetajaks läheb. Nähtawasti on temale andnud selleks tõuget need loorberid, mis tema maal põllu-meestekogude miitingutel lõikab, kus tema tegewus õigeks mõistetakse. Kui aga praegune siseminister seda seisukorda ei lahenda, tuleb ta lahendada uuel walitsusel, kes sellest eemal on seisnud ja kelle raske on wastust anda nende küsimuste peale, sest selle õigusliku korra rikkimistöö on korda saatnud praegune siseminister oma kaitsepolitseiga eesotsas. Parlamendil on õigus temalt aru pärida, missugused olid need põhjused, mikspärast see raske samm ette wõeti. Mina arwan, et see peaks küllalt sundiwaks olema selleks, et rahwaesitus neljapäewa

hommikuks arupärimiste koosoleku määrab, kus sennine siseminister wõib esineda seletustega ja ära näidata need põhjused, mis teda sundisid sarnaseid haruldasi abinõusid tarwitusele wõtma.

Juhataja L. Raudkepp: Sõna ettepaneku poolt on rkl. Gustawson'il.

O. Gustawson (is.): Ma toetan rkl. Johanson'i ettepanekut. Lisaks sellele arupärimisele, mille peale rkl. Johanson tähelpanu juhtis, tuleb neljapäewase koosoleku päewakorda weel arupärimine, mis käsitab sama küsimust laiemas ulatuses, nimelt arupärimine selle kohta, mis on sindinud siseministrit administratiiv korras 229 töölisteühisust sulguma. Paremtalt poolt on alati toonitatud, et walitsuselt, kes lahkumise teadaande esitanud, ei saa enam aru pärida, sest tema ei saawat enam poliitiliselt wastutaw olla. Kui lugu nii on, siis peaks sellest, minu arusaamise järele iseendast mõistetawalt samuti järgnema, et sarnane lahkunud walitsus ei tohiks endale üheteistkümnendal tunnil enam lubada poliitiliselt suureulatuslikku aktsiooni. Walitsus, kes teab, et ta iga silmapilk lahkuw, peaks niiwõrd korrektna olema, et seesuguste poliitiliste aktsioonide läbiwiimise, kui see tarwilik olekski, jätab uue walitsuse hooleks, kes tulemas. Meie walitsus on aga oma wiimaseid walitsemistunde ära kasutanud selleks, et oma sisepoliitilisele tööle krooni pähe panna sellega, et tõsta Eesti, kui imemaa, eeskujuks teistele maile: see on maa, kus paugupealt tahetakse likwideerida tööliühisuslik liikumine üldse. Poliitiliselt ei saa walitsust, kes lahkumispalwe esitanud, teist korda lahkuma sundida. Ma arwan aga, et Riigikogu peaks selle walitsuse käest seletust nõudma, missugustel motiividel on tema tarwilikuks pidanud sarnase poliitiliselt nii suureulatusliku sammu läbiwiimise. Selle kohta peab wiibimata seletust andma praegune siseminister, kes sulgumisotsuse on teinud. See on seda tarwilikum, et meil kohtade pealt andmeid on, et ühes kommunistlikkudeks tembeldatud organisatsioonidega on sulutud terve rida tööliühisusi, kes oma tegewuses kommunistlikkude töökspidamiste wastu wastastega otse nuga peal wäljas on olnud. Need ühised on sulutud ettekäänatel: needki olla tegutsemas selleks, et Eestis makswat

riigikorda kukutada. Siin on kerge käega ühte patta wisatud töölisühisused, millel absoluutselt midagi ühist pole nende ringkondadega, kes kuuluvad töörahva ühisesse väerinda. Sellepärast arwan, et Riigikogu peaks vastu võtma ettepaneku määrata neljapäeval arupärimiskoosoleku, kus siseminister võiks aru anda oma surwe-sammude kohta, mis ta astunud.

Juhataja L. Raudkepp: Sõna selle ettepaneku poolt on rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Mina kõnelen selle ettepaneku poolt ja lisan juurde sellele, mis minu parteisõber Gustawson siin ette tõi, et sellel siseministri sammul ei ole üldse mingit alust, sest härra siseministri määrust lugedes selgub, et pole sulutud mitte ainult need ühisused, kes aktiivsemalt on tegutsenud, vaid on umbropsu talitatud. On lihtsalt tahetud teha käeliigutus ja muud midagi. Siseminister ütleb, et ta on sulgunud need ühisused, kes on käsikäes töötanud kommunistidega, kuna teised passiivsemad, on kohtu korraldada jäetud. Mina võin aga öelda, et on terve rida maatöölise ühisi sulu tud, kes on olemas ainult rahukogu paberites, keda tegelikult üldse pole mujal, kui registreeritud ühiste nimekirjas, kellel pole ühtegi liiget, ega juhatustki. See on lihtsalt naljapala, kui niisugused aktiivsete ühisiustena ette tuuakse. Kui Riigikogu enamus seda „aktiivsus“ samuti hindab, kui härra Einbund, kes ka kõik need ühisused, kes juba paar aastat pole tegutsenud, loeb riigivastasteks organisatsioonideks, siis ei saa kaugemale üldse enam minna. Riigikogu peab siin oma seisukoha võtma ja ütleva, et sarnaseid nähtusi ei tohiks mitte ette tulla. Sellepärast ei peaks Riigikogu sellest küsimusest mööda minema, vaid ta peaks veel enne, kui härra Einbund on ära läinud ministritoolilt, selle kohta ütleva, et siin kahtlustamine riigikukutamise töö kohta tõepoolest aluseta on olnud.

Juhataja L. Raudkepp: Ettepanek on tehtud järgmisel neljapäeval, 27. märtsil s. a., kell 10 hommikul, ära pidada arupärimiskoosolek, võttes päevakorda: Eesti sotsiaaldemokraatliku tööliste partei Riigikogu rühma arupärimise-ettepanek Wabariigi Walitsusele ametiühisuste ruumide sulgumise asjas. Asun ettepaneku hääletamisele. (Hää-

letatakse.) Minul paistab, et enamus on vastu. (Hüüded: Uuesti!) Asun uuesti hääletamisele. (Hääletatakse. — J. Soots, põl.: Eisaaju, wanematekoguo tsus. — L. Johanson, sd.: Kas wanematekogun kõr gem, kui Riigikogu? — J. Soots, põl.: Teil on oma „sowetskaja“ wanematekogun.) Ettepaneku poolt on 27 häält, vastu — 24, sellega on ettepanek vastu võetud. (J. Soots, põl.: Sedelitega hääletada!) Nõutakse sedelitega hääletamist. Asun hääletamisele. Palun neid, kes on ettepaneku poolt, sedelile kirjutada „poolt“, kes vastu — „vastu“. Kas te hakke ettepanekuid sedelite lugejate kohta? (Hüüded: Juhatus! — L. Johanson, sd.: Miks Teie Einbund'i ette ei pannud? Kas ei usalda wõi? — J. Soots, põl.: Parem ei ole, peab sellega läbi ajama!)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: ettepaneku poolt on 36 häält, vastu 32 häält, sellega on ettepanek vastu võetud.

(Wahelhüüe pahemalt poolt: Mis saite nüüd?)

6. Riigi 1924 a. Kaubandus-eelarwe — tööstusminis- II lugemisel. teeriumi tööstusosakonna juhataja

A. Lukk: Wäga austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu eisel koosolekul kaubandus-tööstusministeeriumi eelarwe arutamisel tegi rkl. Weberman ettepaneku meie eelarwest maha kustutada juriidilise nõuniku, käsutusametniku ja tõlk-redigeerija kohad. Ühtlasi tähendas rkl. härra Weberman, et kaubandus-tööstusministeerium maksta oma juriskonsultile hiigla tasu.

Rkl. härra Weberman'i poolt tehtud ettepanekute kohta on mul au Riigikogule järgmist ette kanda.

Kaubandus-tööstuse kohta käiwad seadused, mis meil praegu makswusel, on suuremalt jaolt endised Wene seadused. Kuid need seadused on wananenud ja juba Wene ajal tunti tarwidust uute seaduste järele.

Nüüd on asutud seaduste ümbertöötamisele, mis meie kaubandust ja tööstust puudutawad. Ei saa salata, et see töö wäga keeruline on ja üksikasjalist süwenemist ja ettewaatust nõuab.

Wälja töötades uusi seadusi kaubandus-tööstus alal on tarwilik täpselt uurida seadusi, mis teistes riikides sellel alal wälja antud, et neid õieti mõista ja nendest seda wälja wõtta, mis meile kõige kohasem.

On terve rida küsimusi, mis ootawad lahendamist seadusandlikul teel, nagu firmade registreerimine, kaubandus-tööstuslikud seltsid — aktsiaseltsid ja teised, — tööstuslike asutuste awamine, kaubanduskohus jne.

Kõik need tööd nõuawad ühelt poolt asjasse süwenemist ja teiselt poolt eritadmist ja wilumust.

Soowitud tagajärgi on raske saawutada, kui niisugust tööd anda wastawate osakondade ametnikkude hooleks, sest osakondade koosseisud on niiwõrd kokku surutud, et uute seaduskawade walmistamisel jookswa töö kõrwal aega ei jätku küllalt põhjalikult anduda sellele tööle.

Nende raskuste kõrwaldamiseks seati kaubandus-tööstusministeeriumis ametisse juriidiline nõunik, kelle ülesandeks on tööd, mis puutuwad seadusandlusesse, nagu makswate seaduste arwustamine praeguste nõuete seisukohalt, eeltööd nende kooskõlastamiseks tegeliku elu nõuetega ja uute seaduskawade wäljatöötamine.

Kolmeaastane praktika on näidanud, et niisugune kord täiesti otstarbekohane on.

Peale seaduskawade eeltööde nõuawad läbiwaatamist teistest ministeeriumidest kaubandus-tööstusministeeriumile saadetawad seaduskawad, milleks niisama eriteadmisi ja oskust makswate seaduste käsitamisel tarwis läheb, nagu näiteks hiljuti wäljatöötatud kriminaalseadustik, kuhu kaubandusse ja tööstusesse puutuwate osade kohta kaubandus-tööstusministeeriumi poolt mõõduandwaid näpunäiteid tehti.

Neid ülesandeid ei wõi panna juriskonsultile peale, sest wiimane peab olema tegelik jurist, kellel hea praksis kohtuasjade ajamises, kuna aga nõuniku töö hoopis teist laadi on ning erilisi teoreetilisi teadmisi nõuab.

Rkl. härra Weberman teatas eile siit kõnetoolilt, et kaubandus-tööstusministeeriumi juriskonsultile tasu läinud aasta eest ulatada üle 1 miljoni Emk., ning peale selle veel lisatasu likwideeritawate asutuste konsulterimise eest. See teade ei wasta tõele.

Kaubandus-tööstusministeeriumi juriskonsult saab tasu nagu teistegi ministeeriumide omad.

Aprillikuust 1923 a. peale saab juriskonsult ministeeriumist palka 13.500 mk. kuus ja konsulteerib selle eest ministeeriumi keskasutust, tema normaalosakondi ja järgmisi ministeeriumi juurde kuuluwaid asutusi: kaalude-, mõõtude- ja proowikoda, riigi kesklaboratooriumi, riiklikku katsekoda ja patendiametit ning ajab kõigi nende asutuste kohtuasju ilma igasuguse eritasuta. Ministeeriumi juurde koondatud ja likwideerimisele määratud sõjaagsetel asutustel — kütteainete keskkomitee, toidusministeeriumi likwideerimise komisjon ja riigiwaranduste osakond —, oli rohke kohtuasjade tõttu palgatud oma erijuriskonsuldid. Riigiwaranduste osakonna teenistusest lahkunud juriskonsultide kohuseid täitis ministeeriumi juriskonsult kunni uue leidmiseni ja pärast wiimase lahkumist samadel tingimistel, kui lahkunud juriskonsult. Likwideeritawa riigi kaubaagentuuri konsulterimise eest saab juriskonsult palka 5000 marka kuus ja wiimase poolt temale ajada antawate kohtuprotsesside pealt tasu kokkuleppe järele, mis aga kaugelt vähem on, kui wannutatud adwokaatide taksiseaduses ette nähtud. Peab tähendama, et raske on adwokaadi honoraari aastapalga näol kindlaks määrata, sest üksikud protsessid kestawad mitu aastat. Riigi kaubaagentuuri poolt on juriskonsultile läinud aasta jooksul kohtuasju ajada antud üldsummas üle 33 miljoni marga ja selle eest on läinud aastal honoraari maksetud 195.423 mk. Muidugi oleks see summa märksa suurem olnud siis, kui tasu oleks makstud wannutatud adwokaatide taksi järele.

Kui kõik arwed kokku wõtta, siis on näha, et wannutatud adwokaat Lelle on 1923 a. jooksul kaubandus-tööstusministeeriumilt ja riigi kaubaagentuurilt saanud palka ja honoraari 615.475 mk. 50 p.

Praegu on Wabariigi Walitsuse poolt kinnitatud juriskonsultide normaal-lepingukawa, mis ühine kõigile ministeeriumidele. Juriskonsuldid on wabapalgalised ning ei wõeta koosseisudesse ülesse.

Niisama ei wasta ka tõele, et teistes ministeeriumides nõunikud puuduwad. Nii on wälisministeeriumis terve juriidiline osakond, rahaministeeriumis on 2, ja põlütöministeeriumis on samuti 2 nõunikku.

Kuskil ei täida juriskonsultid nõunikku kohuseid ja ei saagi täita.

Mis puutub wäitese, et kaubandus-tööstusministeeriumi juriidiline nõunik on umbkeelne, ning et tema jaoks oleks tarwis pidada eriti ametnikku, kes kõik materiaalid temale tõlgib, ei ole tõsi. Nõunik on suutnud Eesti keele juba niitõrd ära õppida, et tõlgi abita Eesti keelt loeb, ning wõib Eesti keeles ka kirjalikka ettekandeid teha. Kuid et see temale esialgu weel raskusi teeb ja palju aega wõtab, on lubatud ettekandeid ministriile Wene ehk Saksa keeles esitada, missuguseid muidugi keegi ei tõlgi.

Koosseisus ettenähtud tõlk-redigeeri-rija on kantseleiametnik, kes mitmesuguseid ülesandeid täidab, kuid ka tõlkimistööd teeb, mis ministeeriumi keskasutusel tarwis on.

Mis puutub etteheitesse, et juriidiline nõunik kaubandus-tööstusministeeriumis on „konwerentsidel käimiseks“, siis pean tõendama, et see nõunik kaubandus-tööstusministeeriumi ülesandel ühelgi konwerentsil ei ole käinud. Teda on Wabariigi Walitsus küll 3 korda konwerentsidele komandeerinud, kuid teiste asutuste ülesandel, ära kasutades härra Grohman'i teadmisi ja asjatundmist ka töökaitse alal.

Rkl. härra Weberman peatas weel käsutusametniku juures ning awaldas arwamist, et wiimasel kindlat tööd ja ülesandeid ei olewat.

Tegelikult on asi aga nii: käsutusametniku peale on pandud riigiwaranduste osakonna likwideerimise tööde lõpule wiimise juhatamine. Nagu teada, kustutati nimetatud osakond ministeeriumi koosseisust juba 1. juulil l. a., kuid et selleks ajaks töid kaugeltki ei jõutud lõpule wiia, niisamuti, et minewa kewadel suuremad riigiwarandused leiti, tekkis wajakus tööd wabapalgalistega edasi teha. Käsutusametniku peale on nende juhatamine pandud. Peale selle töötab ta ministeeriumi esitajana sõjakahjude hindamise komisjonis ning täidab kõike need kohused, mis harilikult käsutusametnikud teistes ministeeriumides. Selle ametniku wäljajätmine käesolewa aasta koosseisust tooks kaasa juba kõigepealt suuri takistusi endise riigiwaranduste osakonna likwideerimise töödes, ning wõiks põhjuseks olla, et need tööd wiibiwad.

Ettetoodud põhjustel ei saa Wabariigi Walitsus kuidagi leppida härra Weber-

man'i poolt tehtud koosseisude vähendamise ettepanekuga. Wabariigi Walitsuse seisukoht leidis heakskiitmist ka eelarwe III. alamkommissjonis ja eelarwe-komisjonis.

Samuti ei ole wastuwõetawad rkl. Jõeäär'i ettepanekud, sest et juba minewal aastal kaubandus-tööstusministeeriumi koosseisud äärmiselt kärbitud said.

Wabariigi Walitsus palub kinnitada kaubandus-tööstusministeeriumi eelarwe sel kujul, nagu ta eelarwe-komisjoni poolt on wastu wõetud.

E. Weberman (rhsw.): Minu eilse ettekande puhul teatas praegu walitsuse esitaja, et minu poolt esitatud andmed ei ole mitte õiged. Mina tõin need andmed kaubandusministeeriumi eelarwe alamkommissjonis arutamise puhul öeldud riigikontrolli esitaja sõnade põhjal. Sel puhul kaubandus-tööstusminister härra Rostfeld wiibis ise ka seal ja tema ega ka keegi teine pole neid senni mitte ümber lükanud, sellest tuli siis oletada, et need andmed 1.000.000 honoraari asjus wastawad tõele. See oli üks asi. Mis puutub nüüd juriidilisse nõunikusse ja tema ülesannetesse, siis vähemalt need Riigikogu liikmed, kes kuulsid seda ettekannet, millega walitsuse esitaja esines, märkasid, et seal üles loetud olid peaaegu kõik kaubandus-tööstusministeeriumi funktsioonid, ja kui see kõik peab koonduma ainult juriidilise nõumiku peale, siis tuleb küsida, mis jaoks siis weel on ette nähtud selle ministeeriumi koosseisus teised wastutawad ametnikud. Selles samas toonis waidles eelarwe-komisjonis minister ka iga vähemagi kokkutõmbamise ettepaneku wastu, waatamata selle peale, mis sugusest alast jutt oli. Samuti ei pandud rõhku selle peale, et raskete aegade tõttu on waja, et ministeeriumid ise näitaks, kust kohast wõiks vähendada ja kokku hoida, sest riigikassa seisukord ei luba meid enam nii suurel ja laialdasel määral ametnikka pidada, mis hulga riigi raha ära kulutab, wälja arwatud juhused, kus need ametnikud paratamatud on. Samuti selgus, et üksikute ametnikkude ja krediitide kaitsmisel igakord ikka see ametnik, kellest jutt oli, olla just see, kelle peal terve ministeeriumi funktsioonid lauwad, see on — räägiti sellest umbes samases toonis, nagu seda tegi siin minu eelkõneleja — walitsuse nimel.

Näiteks räägiti siin, et ministeeriumi käsutusametnik on selleks, et riigiwaranduste likwideerimise osakonda juhatada. Riigiwaranduste likwideerimise osakonnas on aga juba nii kui nii niivõrd suur koosseis, mida ka eelarwe-komisjon leidis tarviliku piirata ja milline ettepanek eelarwe-komisjoni poolt on vastu võetud. Seal on aga ka peale vähendamist küllalt wastutawaid ametnikka olemas, kes seda likwideerimisel olewat asutust likwideerida suudaksid. Kui sel puhul alamkomisjonis käsutusametnikust jutt oli, siis ei toonud ministeeriumi esitajatest keegi ette, et tema juhatab riigiwaranduste likwideerimise asutust, nüüd on aga see ette toodud. Nende likwideeritawate asutuste kohta loodan siis pikemalt sõna wõtta, kui tulewad kaubandusministeeriumi tulud arutamisele, praegu mina nende juures pikemalt ei peata. Kuisugustel wiisidel ja kuisuguste kuludega seda likwideerimist läbi wiiakse, selle üle on juba ajalehtedes märkusi ilmunud, aga nüüd kuuleme üllatuseks, et lisaks on weel kõige selle asja juhtimiseks ministeeriumil käsutusametnik olemas.

Mis puutub juriidilise nõuniku konwerentsidel käimisesse, siis teatas siin praegu Wabariigi Walitsuse nimel härra Lukk, et see juriidiline nõunik ei käia mitte konwerentsidel, kuna aga eelarwe-komisjonis härra kaubandusminister tema olemasolu õige mitmel korral ja õige tungiwalt põhjendas just sellega, et see on niisugune isik, kes teab, kuna konwerentsidele minna ja kuna sealt tagasi tulla, ühe sõnaga konwerentside alal õige kompetent isik. Kui siis selle kohta imestust awaldati ja küsiti, kas tõesti kedagi muud enam saata ei ole, kas tõesti konwerentsidel käimine iseenesest mõni eriala on, milleks ametnikku tarwis, siis seletati nõuniku tarwidust seaduseelnõude läbiwaatamisega. Kui teiselt poolt küsiti, miks on mitmed seaduseelnõud, mis wiimasel ajal on Riigikogule esitatud, nii halwasti juriidiliselt kokku seatud ja redigeeritud, kui nende läbiwaatamiseks ja Riigikogusse saatmiseks ministeeriumis olemas juriidiline nõunik, siis öeldi, et see juriidiline nõunik terwe sügise konwerentsil wiibinud. Täna öeldakse aga, et ta konwerentsil mitte ei käi... Mis puutub nõuniku keeleoskusesse ja eritõlgi ülesannetesse, siis kordan oma eilseid sõnu, et kaks korda ühes härra minister Rostfeld'iga selles osakonnas käies,

kus see tõlk-redigeerija oli, mina ministri juuresolekul küsisin, millega on see ametnik ametis. Wastuseks sain, et härra Grohman'i, kui juriidilise nõuniku ettekannete eestikeelde tõlkimisega. Kui täna siit seletatakse teist, siis ei tea mina, kuidas seda nimetama peab...

J. Temant (põl.): Ma sain lugupeetud Riigikogu liikmest, härra Weberman'ist, nii aru, et ta eksinud õn. Enne olla midagi kirjutatud juriskonsulti suhtes ja nüüd tulla välja, et asi olla teistsugune. Minu seisukoht on: enne on tarwis järele kuulata, järele kaaluda ja siis tulla välja süüdistamisega; enne on tarwis asja tunda, siis otsustada. Siin on asi ümberpöördukt, tullakse teatawa süüdistusega kaubandus-tööstusministeeriumi vastu. (E. Weberman, rhsw: Eelarwe-komisjoni andmed.) Ka need andmed peawad kontroleeritud saama. Nüüd tuleb aga välja, et need andmed ei wasta asjaoludele. Kui nüüd meelde tuletada juriskonsulti tööd seal, siis peab ütlema, ta ei ole ainult kaubandus-tööstusministeeriumi juriskonsult, kes 13.500 mk. kuus palka saab, waid on ühtlasi ka riigiwaranduste osakonna juriidiline asjaajaja. Kõik riigiwaranduste osakonna asjad on tema käes. Nõudmisi üksi on üle saja miljoni marga. Peale selle on tema käes kaubanduse agentuuri kohtuasjad. Neid, kui ma ei eksi, on üle 50 miljoni marga suuruses. (L. Johanson, sd.: Kelle vastu?) Kelle vastu, härra Johanson, seda wõite ministeeriumist järele kuulata. Üks riigiasutus teise vastu kohtuteel nõudmisi ei awalda, see on selge. Kui Teie seda ei tea, siis on see wäga kahju. Ma arwan, et kui niisured nõudmised on, kus sadade miljonitega tegemist on, siis peab ütlema, et see töö üksi nõuab täit mehe jõudu ja sarnast ettewalmistust, et inimesel aega üldse üle ei jää mingisuguse muu töö jaoks. Kui nüüd lõppude lõpuks välja tuleb, et see summa, mis härra juriskonsult saab, poole vähem on, kui lugupeetud Riigikogu liige härra Weberman seda ütles olema, kui pealegi saadud palk palju vähem on, kui see tasu adwokaadile taksi järele välja teeb, siis ei ole ometi põhjust nurinat awaldada. Igatahes, kui meie riigil suured huwid kaalu peal on, siis on minu seisukoht: nõuame tööd, nõuame teadmisi, aga maksame ka huwidekohase tasu. Teistwiisi ei ole see

wõimalik. Meie wõime siis tööd nõuda, kui meie seda tööd töö kohaselt tasume. Kui teie raskesti haige olete, siis pöörate tingimata parema arsti poole, teie ei lähe algaja arsti juurde. Niisama ka riigihuwide kaitsmisel ei seisa asi selles, kui palju keegi juriskonsult tasu saab, waid selles, kui palju see juriskonsult riigi huwisid kaitsta jõuab. Waewatasu maksmise suhtes peame jätma ministeeriumile teatava wabaduse. Meie üksikasjaliselt seda küsimust siin Riigikogus mitte arutada ei saa. Meil on omad ministeeriumid. Nemad on wastutawad kogu oma tegewuse eest Riigikogu ees. Jätame siis sarnased küsimused, kui praegune, neile otsustada. Ärgem segagem iga asjasse. Näidake warjukülgesid siis, kui andmed selleks on. Praegu nägime, et neid andmeid ei ole. Mis nüüd puutub nõunikusse, missugune amet tahetakse ära kaotada, siis ma arwan, et see ettepanek ekslik on. Iseasi on olla tegelik jurist, see tähendab, tunda maksmaid seadusi ja ajada kohtutes asju, üle 150 miljoni wäärtuses on praegu kohtuasju pooleli, iseasi on aga olla ministeeriumi nõunik, see tähendab läbi waadata neid seadusekawasid, mida tarwis on Riigikogule sisse anda, neid sellekohaselt redigeerida ja jälgida neid põhimõtteid, mida Öhtu-Euroopa, kes meist ilmingimata ees on, seadusandlikus töös omaks wõtab. Ma arwan, et see töö on sisuliselt palju raskem, kui tegeliku juriskonsulti oma. Meie seda kahte mitmesugust tööd ühes isikus ühendada ei saa. Nõuniku kohal on tarwis igatahes inimene, kes teoreetiliselt on sellekohaselt ettevalmistatud, kes seadusekawade kohta asjalikult seisukohta wõtta mõistab ja, kui tarwis, neid ka kokku seab. Mina arwan isegi, et ühest sarnasest nõunikust praegustes oludes, kus meil endised seadused wananenud, iseäranis kaubandus-tööstusministeeriumi tegewuse alal, kus suuri huwisid on tarwis kaitsta ning neid korraldada, on wähe. Praegu ei ole aeg, kus meie sarnaseid inimesi wabastame hakkame. Kui meil praegu wõimalik on Öhtu-Euroopasse kongressidele isikut saata kaubandus-tööstusministeeriumi nimel, kellel sellekohased teadmised on, siis on see selle tõttu wõimalik, et Hommiku-Euroopas praegu korralagedus walitseb, kus teadlasi ei hinnata. Igatahes praegu ei ole aeg selle üle waielda, kas seda nõuniku kohta ära kaotada wõi mitte. Mina arwan, et igaiüks, kes asja

wähegi tunneb, ei wõi teisel seisukohal olla. Meil on inimesi tarwis, kes wõiwad seadusekawasid ministeeriumis kokku seada. Sellelt seisukohalt wälja minnes ei wõi juttugi olla, et seda nõuniku kohta ära kaotada.

Samal seisukohal on ka kaks teist kohta, millest siin praegu räägiti. Mina arwan, et kui minister, kes terve ametkonna eesotsas seisab, leidis, kui ta omal ajal seletuse andis, et wõimatu on ilma nende ametnikkudeta läbi saada, oleks praegu asjata aega wiita, sest meie ei tohi ära unustada, et meie liiga kaugele ametnikkude wähenemise suhtes ei lähe, sest siis tuleks lõppude lõpuks nii wälja, et meil enam inimesi ei ole, kes tööd ära teeksid. Sellelt seisukohalt wälja minnes ei wõi mina kuidagi wiisi lugupeetud Riigikogu liikme härra Weberman'i ettepaneku poolt olla. Mina saan sellest wäga hästi aru, mida härra Weberman tahtis kätte saada, kui ta selle ettepaneku tegi, aga mina arwan, et härra Weberman'i ettepanek on ekslik ja sellepärast olen ma selle wastu, et need ametid ära kaotataks.

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja **E. Weberman**: Eelarwe-komisjoni nimel ei ole mul õigus nende ettepanekutega ühineda.

Juhataja **L. Raudkepp**: Kaubandus-tööstusministeeriumi eelarwe kohta on järgmised ettepanekud esitatud:

Rkl. Jõeäär'e ettepanek: „Pannem ette wähenendada:

KAUBANDUS-TÖÖSTUSMINISTEERIIUM.

I. Keskasutus.

§ 1. Palgad	324.500.—
§ 8. Kantseleikulud	51.000.—
§ 9. Majapidamine	61.400.—
Kokku peatükk I	436.900.—

II. Kaubandusosakond.

§ 1. Palgad	256.200.—
§ 8. Kantseleikulud	3.000.—
§ 9. Majapidamine	9.000.—
§ 15. Kultuuriline toetus	750.000.—
Kokku peatükk II	1.018.200.—

III. Tööstusosakond.

§ 1. Palgad	309.600.—
§ 8. Kantseleikulud	16.000.—
<hr/>	
Kokku peatükk III	325.600.—
<hr/>	
Kokku kaubandus-tööstusministeerium	1.780.700.—

Rkl. Weberman'i ettepanek: „Kaubandus-tööstusministeeriumi keskasutuse koosseisust kuštutada, arwates 1-st juulist 1924:

Juriidiline nõunik	1	18.000.—
Käsituseametnik	1	9.900.—
Raamatukoguhoidja-tõlk-redigeerija	1	6.200.—

ja sellele wastawalt: „kaubandus-tööstusministeeriumi keskasutuse eelarwes teha järgmine muudatus: Peatükk I, § 1, Palgad vähendada 221.650 marga wõrra.“

Hääletamisele tuleb esmalt rkl. Jõeäär'e ettepanek, kui laiema ulatusega, ning pärast rkl. Weberman'i ettepanek.

Rkl. Jõeäär'e poolt on tehtud ettepanek hääletada tema ettepanekut paragrahwide wiisi. Hääletamisele tuleb rkl. Jõeäär'e ettepanek, vähendada kaubandus-tööstusministeeriumi eelarwet keskasutuses § 1. Palgad 324.500 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Järgmisena asum rkl. Jõeäär'e ettepaneku hääletamisele, vähendada keskasutus § 8. Kantseleikulud 51.000 wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Nüüd tuleb hääletamisele ettepanek § 9 majanduslikka kulusid vähendada 61.400 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Järgmisena tuleb peatükk II kaubandusosakond, § 1. Palgad — vähendada 250.200 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Asun § 8 hääletamisele — vähendada kantseleikulud 3.000 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Siis on § 9. Majapidamine vähendada 9.000 marga wõrra. (Hääletatakse.)

Poolt on antud 10 häält, wastu — 27 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Nüüd § 15. Kultuurilise toetuse summasid vähendada 750.000 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Sellega on kõik ettepanekud peatükk II kohta tagasi lükatud.

Nüüd tuleb peatükk III, tööstusosakond, § 1. Palgad — vähendada 309.600 marga wõrra. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

§ 8. Kantseleikulud — vähendada 16.000 marga wõrra. (Hääletatakse.) Poolt on antud 10 häält, wastu 17 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Weberman'i ettepanek: vähendada I peatükk § 1. Palgad 221.650 marga wõrra, ühes koosseisu vähendamisega, nagu ma juba ette lugesin. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Lõpuhääletamisele tuleb terve kaubandus-tööstusministeeriumi eelarweosa järgmises suuruses: 18.094.000 marka ühes ettekantud koosseisuga. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on kaubandus-tööstusministeeriumi korralised kulud ühes koosseisudega wastu wõetud.

Et järgmise eelarweosana haridusministeeriumi eelarweosa kodukorra järele arutamisele peaks tulema, aruandja rkl. Bauer aga weel haige on, siis kodukorra järele lükatakse see osa päewakorras edasi, ning arutamisele tuleb kohtuministeeriumi eelarwe.

Eelarwe-komisjoni aruandja **K. Tamm**: Wabariigi Walitsus esitas kohtuministeeriumi eelarwe 268.635.800 marga suuruses. Eelarwe-komisjonil on korda läinud seda summat vähendada, nii et on jäänud 244.680.400 marka. Wähendatud on see eelarwe 23.955.400 marga wõrra. See kärpimine oli peajasjalikult selle läbi võimalik, et eelarwe-komisjon otsustas politseisid koondada, nimelt wälis-, kriminaal- ja kaitsepolitseid. Üksikasjaliselt seisab kohtuministeeriumi eelarwe koos järgmistest kuludest:

KOHTUMINISTEERIUM.

Peatükk I.

Keskasutus.

§ 1.	Palgad	5.156.000.—
§ 2.	Ametsõitute tasu	60.000.—
§ 3.	Arstiabi ja toetus	120.000.—
§ 4.	Esitus	30.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teeni- jate varustus	27.900.—
§ 8.	Kantseleikulud	243.000.—
§ 9.	Majapidamine	280.000.—
§ 12.	Liikuv wara	161.000.—
§ 14.	Hoonete remont	30.000.—
§ 15.	Kultuuriline toetus	400.000.—
§ 40.	Seaduste eeltööd, kodi- fikatsioon ja kirjasta- mine	600.000.—
§ 90.	Segakulud	10.000.—
Kokku peatükk I		7.117.900.—

Peatükk II.

Kohtud.

§ 1.	Palgad	73.106.500.—
§ 2.	Ametsõitute tasu	3.030.000.—
§ 3.	Arstiabi ja toetus	1.395.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teeni- jate varustus	98.500.—
§ 8.	Kantseleikulud	5.924.900.—
§ 9.	Majapidamine	7.366.700.—
§ 12.	Liikuv wara	1.186.400.—
§ 14.	Hoonete remont	590.000.—
§ 41.	Tunnistajate ja eksper- tide tasu	2.545.000.—
§ 90.	Segakulud	150.500.—
Kokku peatükk II		95.393.500.—

Peatükk III.

Prokuratuur.

§ 1.	Palgad	11.939.800.—
§ 2.	Ametsõitute tasu	550.000.—
§ 3.	Arstiabi ja toetus	140.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	583.800.—
§ 9.	Majapidamine	269.600.—
§ 12.	Liikuv wara	113.600.—
§ 43.	Kuritegude vastu wõit- lemine	60.000.—
§ 90.	Segakulud	5.000.—
Kokku peatükk III		13.661.800.—

Peatükk IV.

Wangimajade peawalitsus.

§ 1.	Palgad	56.052.900.—
§ 2.	Ametsõitute tasu	298.600.—

§ 3.	Arstiabi ja toetus	1.500.000.—
§ 5.	Ametnikkude ja teeni- jate varustus	5.089.100.—
§ 8.	Kantseleikulud	833.000.—
§ 9.	Majapidamine	6.865.700.—
§ 10.	Wedu	2.200.000.—
§ 11.	Sõidu- ja weoabinõud	1.652.200.—
§ 12.	Liikuv wara	700.000.—
§ 14.	Hoonete remont	6.800.000.—
§ 35.	Õpetarbed ja wahendid	236.900.—
§ 42.	Wangide ülewalpida- mine	31.623.000.—
§ 56.	Sõjariistad ja nende warustus	577.200.—
§ 90.	Segakulud	11.200.—
Kokku peatükk IV		114.439.800.—

Peatükk V.

Kriminaalpolitsei peawalitsus.

§ 1.	Palgad	9.917.100.—
§ 2.	Ametsõitute tasu	781.300.—
§ 3.	Arstiabi ja toetus	233.300.—
§ 5.	Ametnikkude ja teeni- jate varustus	608.000.—
§ 8.	Kantseleikulud	668.500.—
§ 9.	Majapidamine	464.900.—
§ 11.	Sõidu- ja weoabinõud	411.000.—
§ 12.	Liikuv wara	42.000.—
§ 14.	Hoonete remont	50.000.—
§ 34.	Hariduslikud kulud	44.700.—
§ 43.	Kuritegude vastu wõit- lemine	760.900.—
§ 44.	Autasud ja ergutusrahad	30.800.—
§ 56.	Sõjariistad ja nende warustus	44.900.—
§ 90.	Segakulud	10.000.—
Kokku peatükk V		14.067.400.—

Kokku kohtuministeerium 244.680.400.—

K o o s s e i s u d.

KOHTUMINISTEERIUM.

Keskasutus.

Juhatus ja kantselei.

Minister	1	36.000.—
Ministri abi	1	28.800.—
Pearaamatupidaja	1	15.300.—
Kantseleijuhataja	1	13.500.—
Pearaamatupidaja abi	1	9.900.—
Sekretäär	1	8.700.—
Raamatupidaja	1	7.700.—
Registraator	1	5.800.—
Wanem kantseleiametnik	1	5.300.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—

Kohtupalati juures.			Keskvangimaja ülema		
Prokuröör	1	32.400.—	noorem abi II j.	1	7.700.—
Abiprokuröör	2	21.600.—	Wangimaja ülem IV j.	2	6.800.—
Ekspertiisi kabineti juhataja	1	21.600.—	Wangimaja ülema abi II j.	4	6.800.—
Ekspertiisi kabineti juhataja abi	1	19.000.—	Keskvangimaja ülema noorem abi III j.	1	6.800.—
Käsitlusametnik	1	11.700.—	Raamatupidaja	1	8.700.—
Sekretäär	1	9.900.—	Apteeker	1	8.700.—
Abisekretäär	1	6.800.—	Raamatupidaja abi	1	6.800.—
Registraator	1	4.800.—	Sekretäär	1	6.800.—
Wanem kantseleiametnik	2	5.300.—	Arweametnik	12	6.200.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—	Arst keskvangimajas	1	8.700.—
Kantseleiametnik	1	4.800.—	Arst Tartu wangimajas	1	5.800.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—	Arst Rakwere, Narwa, Wiljandi, Pärnu ja Wõru wangimajades	5	4.500.—
Käskjalg	1	4.500.—	Arst Haapsalu, Paide, Kuressaare ja Walga wangimajades	4	3.700.—
„	1	4.000.—	Welsker kesk-, eeluurimise ja Tartu wangimajas	5	5.800.—
Rahukogude juures.			Welsker Rakwere, Narwa, Pärnu ja Wõru wangimajades	4	5.300.—
Prokuröör	4	23.400.—	Welsker Haapsalu, Wiljandi ja Walga wangimajades	3	5.000.—
Abiprokuröör	18	19.000.—	Welsker Paide ja Kuressaare wangimajades	2	4.800.—
Sekretäär	4	9.900.—	Asjaajaja karistus-, eeluurimise ja Tartu wangimajades	3	5.800.—
Abisekretäär	2	6.800.—	Asjaajaja Rakwere, Narwa, Pärnu, Walga ja Wõru wangimajades	5	5.500.—
Wanem kantseleiametnik	10	5.300.—	Asjaajaja Haapsalu, Paide, Wiljandi ja Kuressaare wangimajades	4	5.300.—
Kantseleiametnik	4	5.000.—	Wanem kantseleiametnik	2	5.300.—
„	5	4.800.—	Kantseleiametnik	3	5.000.—
„	6	4.600.—	„	4	4.800.—
„	4	4.500.—	„	3	4.600.—
Käskjalg	4	4.500.—	„	4	4.500.—
Wangimajade peawalitsus.			Wanem wangiwaht	33	5.800.—
Juhatus ja kantselei.			Noorem „ I j.	253	5.500.—
Ülem	1	25.200.—	„ „ II j.	131	5.300.—
Inspektor-rewident	2	13.500.—	Käskjalg	2	4.000.—
Raamatupidaja	1	13.500.—	Wangisaate salk.		
Peaarst	1	11.700.—	Ülem	1	8.700.—
Sekretäär	1	9.900.—	Weltweebel	1	6.200.—
Raamatupidaja abi	1	7.700.—	Asjaajaja	1	5.800.—
Arweametnik	2	6.200.—	Wanem wangisaatja	13	5.800.—
Registraator	1	5.800.—	Noorem „ I j.	78	5.500.—
Wanem kantseleiametnik	2	5.300.—	„ „ II j.	54	5.300.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—			
Käskjalg	1	4.000.—			
Wangimajad.					
Tallinna keskvangimaja ülem	1	13.500.—			
Wangimaja ülem I j.	3	9.900.—			
Keskvangimaja ülema wanem abi	1	9.900.—			
Wangimaja ülem II j.	4	8.700.—			
Keskvangimaja ülema I j. noorem abi	1	8.700.—			
Wangimaja ülem III j.	3	7.700.—			
Wangimaja ülema abi I j.	4	7.700.—			

Harku kolonii.			
Direktor	1	} Palk õpetajate pälga-seaduse järele.	
Direktori pedagoogiline abi	1		
Õpetaja-kaswataja	5		
Direktori abi majanduse ja tööstuse alal	1		8.700.—
Welsker	1		5.500.—
Meister	5	5.500.—	
Asjaajaja	1	5.500.—	
Põllutööinstruktor (ühtlasi aednik)	1	6.200.—	
Arweametnik	1	6.200.—	
Walwur I j.	10	5.500.—	
„ II j.	5	5.300.—	
Teenija-käskjalg noorem	1	3.700.—	

Kriminaalpolitsei peawalitsus.

Juhatus ja kantselei.

Ülem	1	25.200.—
Ülema abi	1	18.000.—
Inspektor	1	15.300.—
Sekretäär	1	8.700.—
Eelkaristuse toimkonna juhataja	1	9.900.—
Otsimise toimkonna juhataja	1	9.900.—
Daktiloskoobilise kesk-büroo juhataja	1	9.900.—
Raamatupidaja	1	8.700.—
Asjaajaja	1	6.200.—
Arweametnik	1	6.200.—
Registraator	1	5.800.—
Wanem kantseleiametnik	2	5.300.—
Kantseleiametnik	1	5.000.—
„	1	4.800.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
„	1	4.800.—
Käskjalg	1	4.000.—

Kriminaalpolitsei ülemad — kohtade peal.

Ülem Tallinnas	1	15.300.—
„ teistes linnades	8	13.500.—
„ abi Tallinnas	2	13.500.—
„ „ teistes linnades	3	11.700.—
Käsutusametnik	1	9.900.—
Wanem kriminaalametnik	2	10.800.—
„	50	9.900.—
Noorem kriminaalametnik	50	7.700.—
Sekretäär Tallinnas	1	7.700.—
„ teistes linnades	8	6.800.—
Warahoidja	2	6.200.—
Wanem registreerija	1	7.700.—
Registreerija	9	6.200.—
Päewapiltnik	2	6.200.—

Arweametnik	1	6.200.—
„	1	5.500.—
Wanem kantseleiametnik	8	5.300.—
Agent	70	6.200.—
Asjaajaja	1	6.200.—
Masinakirjutaja	1	5.000.—
„	1	4.800.—
Käskjalg	5	4.000.—

A. Jõeäär (sd.): „Panen ette wä-hendada:

KOHTUMINISTEERIUM.

I. Keskasutus.

§ 8. Kantseleikulud	Mk.	<u>24.000</u> wõrra.
Kokku peatükk I	Mk.	24.000 wõrra.

III. Prokuratuur.

§ 8. Kantseleikulud	Mk.	<u>58.800</u> wõrra.
Kokku peatükk III	Mk.	58.800 wõrra.

IV. Wangimajade peawalitsus.

§ 8. Kantseleikulud	Mk.	<u>83.000</u> wõrra.
Kokku peatükk IV	Mk.	83.000 wõrra.

V. Kriminaalpolitsei peawalitsus.

§ 8. Kantseleikulud	Mk.	<u>80.000</u> wõrra.
Kokku peatükk V	Mk.	<u>80.000</u> wõrra.

Kokku kohtu-ministeerium Mk, 245.800 wõrra.“

Härra Temant ei kuulnud kahjuks wist mitte, et minu ettepanek selles seisab: kohtuministeeriumi eelarwet kogusum-mas wähendada 245.800 marga wõrra. (J. Temant, põl.: Kohtud kinni panna, see on kõige õigem.)

Meie kohtuministeeriumis nähakse küll sellele teele mõnel pool asutawat. Mina loodan, et wähendus-ettepanekud peaksid peaasjalikult toetust ja tähepanu leidma nende härrade walijate poolt, nende walijate poolt, kes härra Temant'i on siia oma kasude kaitseks saatnud. Kui riik ülearuseid wäljaminekuid nendel aladel, kus see wõimalik, mitte wähendada tar-wilikuks ei arwa, siis seda raskem tuleb meie kodanikkudel seda koormat kanda. Üldised põhjendused olen ma juba ennem ette kandnud ja neid teist korda kordama ei hakka. Mida härra Soots soowib? (J. Soots, põl.: Kas Teie walijad ei aita seda koormat kanda?) Olen need ettepanekud teinud oma wa-

lijate huwides, kuid ma arwan, et kõigi Eesti kodanikkude huwid selles asjas peaksid ühised olema.

(Sekretääri kohale asub sekretäär **T. Kalbus**).

K. Kornel (rhw.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kohtuministeeriumi eelarwe aruandja, Riigikogu liige Tamm, juba tähendas, et eelarwe-kommisjon on otsustanud kogu politseid ühendada ühe peawalitsuse alla ja sellepärast on kohtuministeeriumi eelarwesse kriminaalpolitsei ülespidamise kulud wõetud nelja kuu eest, see tähendaks kunni 1. maini. Politseide ühendamise küsimus tekitas elawaid waidlusi ja wõrdlemisi õige wähesse häälteenamusega otsustati ta jaatawalt. Ma isiklikult arwan, et see otsus mitte õige ei ole ja seda järgmistel põhjustel: Kõigepealt peatan nende põhjenduste juures, mis küsimuse otsustamisel mõduandwad olid. Esimese põhjendusena toodi ette, et sel teel oleks wõimalik kokku hoida 30 miljonit, kuid kuidas nimetatud summa suurune kokkuhoidmine wõimalik on, seda üksikasjalisemalt keegi õieti ei põhjendanud. Peale selle tuleb ühte asjaolu wäga terawalt alla kriipsutada: ei ole ligemalt käsitatud seda, missuguse kuju omab kriminaalpolitsei korraldus siis, kui tema on koondatud ühise peawalitsuse alla teiste politseiharudega. Loomulikult kuuluwad teised politseid siseministeeriumi alla ja järelikult wiiakse siis ka kriminaalpolitsei kohtuministeeriumi alt ära siseministeeriumi alla.

Ma püüan mõne joonega peatada selle küsimuse juures, kas suudetakse sel teel midagi kokku hoida. Mina kahtlen selle wõimaluse juures ja seda järgmistel põhjustel: kui teie wõtate wälispolitsei koosseisu, siis on see 2000 isiku ümber, ja kui teie waatate eelarwet 1924 a. peale, siis näete, et koosseisusid on tahetud suurendada. Järelikult leitakse, et seal on küllalt tööd. Õeldi küll, et wälispolitsei on kõrwaliste töödega koormatud, millest teda tuleb wabastada, kuid teisest küljest, meie ei tea, kuidas see wabastamine seal läheb, aga silmas pidades seda, et wälispolitsei koosseise ei wähendata, arwatakse, et seal siiski töö wähendamist ette wõtta ei saa. Tekib tundmus, et seda 30 miljonilist kokkuhoidmist tahetakse teostada kriminaalpolitsei arwel, kelle kogu esitatud eelarwe tegi wälja 36 miljonit marka. Nii näeme meie, et sarnast

summat on wõimatu selles peatükis kokku hoida, järelikult peab see kokkuhoidmine sündima wälispolitsei kulul, kus sennajani kulude kokkuhoidmise tendentsi ei ole. Mina arwan ka, et ei ole wõimalik wälispolitsei koosseisu tuntawal määral kokku tõmmata praeguse töö korralduse juures. Kui see oleks wõimalik olnud, siis oleks meie energiline siseminister, härra Einbund, seda kahtlemata teinud. Järelikult on see 30 miljoni kokkuhoidmise jutt esialgu tuule peale rajatud. Tõendatakse weel, et wõidakse sellel teel kokku hoida, et kolme politseiwalitsuse asemel üks peawalitsus saab olema. Siin unustatakse aga ära üks harilik tõde, et kõige tagajärjerikkama töö annab asutus siis, kui ta wastawalt spetsialiseeritud on. Kui kolm politseid ühte patta wisata, siis loobutakse kahtlemata teatawal määral spetsialiseerimise põhimõttest. Kriminaalpolitseil on teine iseloom, mis õige tuntawal määral lahku läheb wälispolitsei iseloomust. Tema ainukene ülesanne on kuritegude wastu wõitlemine. Meie autoriteetlikud isikud kohtu alal, kes on jälgitud kriminaalpolitsei tegewust, toowad wäiteid wastawates arwustikkudes, et kriminaalpolitsei juurduses olewates asjus on tabamise ja süüdimõistetute protsent suurem kui wälispolitsei omis. Kahtlemata töötab kriminaalpolitsei ja ka wälispolitsei intensiivsemalt praeguse korralduse juures, kus nad iseseiswad on, kui tulewikus, kus neid kawatsetakse kõrwuti tööle panna. Siin tekib tahtmata küsimus, kas sellejuures kriminaalpolitsei eriline iseloom ei kannata. Kriminaalpolitsei peab liikuw olema — seda nõuab just kriminaalpolitsei töö iseloom, teiselt poolt peawad kriminaalpolitseinikud löögiwalmis- ja wõimulistes gruppidesse koondatud olema. Kui teie nad kogu maad mööda üksikuid wälispolitsei jaoskondi mööda laiali pillutate, siis on teil raske neid uuesti koondada, siis kui löögiwalmis ja koostöötamisega harjunud salku tarwis on awalikkustunud kuritegijate salkade likwideerimiseks. Peale selle on kriminaalpolitseinikkude sidumisel kitsa tegewuspiirkonnaga see halb külg, et tema oma umbruses tuttawaks saab ja seega ühtlasi on temal kuritegijate jälgimine raskeks tehtud. Kuritegewuste arw ei ole igas politseijaoskonnas mitte ühtlane. Tema wõib juhuslikult seal pool töötada, kus kriminaalpolitsei läheduses ei ole ja siis tuleb kohapeale komandeerida kri-

minaalpolitseinikkude salk. Peab ütleva, et püüe kriminaalpolitseid kohtuministeriumi alla anda oli päewakorral Venemaal juba kohtu uuenduse päewil. Põhjuseks, mispärast seda ei tehtud, oli see, et ei olnud seks küllalt wilunud jõudusid. Lepiti esialgu sellega, et kuritegewuse jälgimine jäi välispolitsei alla. Kuid hiljemalt on õige elawalt nõudma hakatud, et kord peaks see asi ometi liikuma hakama. Hädaabinõuna loodi suuremates keskkohdades niinimetatud СЫСННЯЯ отделения. Nende tegewus oli õige nõrk ja nende kuritegewuse juurdlemine andis väga halbu tagajärgi. Kui meie wõtaksime wastawa arwustiku, siis näeme: näiteks 1911 a. oli 33,3%; 1912 a. — 38%; 1913 a. — 28%; 1914 a. — 28%; 1915 a. tõuseb 39% peale. Kui waatame neid andmeid... (W. Linnamägi, krst.: Kust need andmed wõtsite?) Need ametlikud andmed Tallinna wastawa jaoskonna poolt on kokku seatud ning wastawale ülemusele saadetud. Minu arwates on nende ametlikkude andmete tõelikkuse juures väga wähe põhjust kahelda, sest et siin küll tegemist ennem oma wõimise ülehindamisega kui allahindamisega. Juhin tähelepanu weel ühe asja peale: näiteks on praegu Saksa maal wõitlus käimas kriminaalpolitsei iseseiswuse eest, tahes teda anda kohtuwõimude käsutada. Meil tahetakse asja wastupidises sihis otsustada. Ja kui meie õnnekombel kord oleme sattunud õigele teele, siis tahetakse meid sellest jälle eemale wiia. Ja seda ei tohiks teha, kui meie tahame oma asjaga edasi jõuda. Kui weel näiteid tuua, siis wõiks Daanit nimetada, kus, kui ma ei eksi, 1909 a. kriminaalpolitsei ära lahutati üldpolitseist ja anti kohtuwõimude käsutada. Nii nagu kohus administratsioonist rippumata peab olema, leitakse, et ka kohtupolitsei, nimelt kriminaalpolitsei peab administratiwpolitseist rippumata olema. Selle küsimuse kohta on ka meie kohtutegelased seisukoha wõtnud, nimelt 1923 a. juulikuu koosolekul ja nende otsus käib järgmiselt: Peale lühikesi läbirääkimisi konstateerib koosolek ühel häälel, et kriminaal- ning välispolitseidel peajoontes täiesti lahku minewad ülesanded on; et kuritegewusega tagajärjerikkaks wõitlemiseks peab kriminaalpolitsei moodustama erilise, sisemiselt kontsentreeritud aparaadi, mis peab seisma ilma wahendita kohtuwõimude, eriti aga prokuratuuri käsutuses,

seega paratamata kohtuministeriumi wõimkonnas; ühendamise teel välispolitseiga wõidakse waewalt saawutada kulude kokkuhoidmist, ennemini kulude suurenemist, küll aga lödweneks selle tõttu kuritegewuse wastu wõitlemise intensiwsus ja selle kahjulikka tagajärgi on raske ette aimata, ning ära hinnata. Riigiwõimu aparaatide arenemiskäik on sihitud kõrwalkaldumata erinemise poole ja kui nüüd kord juba õnnelikult moodustatud eriaparaati tahetakse mõne teise oluliselt teistsuguste ülesannetega aparaadiga liita, siis räägib see ainult asjatundmatusest. See on ühemeelne otsus kohtutegelaste poolt, mida meie peame kõrgelt hindama, sest meie kohus on kitsastes oludes kiiresti wälja arenenud. (W. Linnamägi, krst.: Ühemeelse arwamisega?) Jah, meie peame tõsiselt rehkendama nende täiesti ühelmeelisel tehtud otsusega.

Seesama küsimus wõeti ka üles Tallinna õigusteadlaste seltsi koosolekul, kus praktilised juristid seda asja arutasid, kus peeti wastaw referaat ja kus jällegi üksmeelne otsus oli, et milgil tingimisel wõimalik ei ole kriminaalpolitseid kohtuministeriumi alt ära wiia. Sellele koosolekule olid kutsutud ka siseministeriumi alla kuuluwate politseide juhtiwad jõud. Kuuldawasti on mõned neist seal olnud.

Küsimine nüüd: mispärast tahetakse meie kriminaalpolitseid üle wiia. Wõib olla töötab ta halvasti? Kui wõtame protsentuaalselt kuritegijate tabamise arwu, siis näeme, et meie kriminaalpolitsei on õige häid tagajärgi saawutanud. Mul on käepärast 1923 aasta kokkuwõte ja siin leiata, et nii mõneski kuritegewuse liigis ulatab tabamise protsent kunni 100%. Keskmine protsent on 63,1, seega siis samasuur kui kõige paremini korraldatud Lääne-Euroopa riikides, kus tõesti kuritegewuse wastu wõitlemist on püütud ajanõuete kõrgusele seada. Nii siis — meie kriminaalpolitsei töötab hästi.

Nüüd küsimine — kas kriminaalpolitseil wahest mitte küllalt tööd ei ole. Sellest kõneleb arwustik jällegi selget keelt. Kui wõtame kuritegewuse arwustiku, siis näeme, et meil ennesõjaaegsega wõrreldes raskete kuritegude arw suuresti on kaswanud; näiteks oli tapmisi enne sõda praegusel territooriumil 60, 1920 — 184, 1921 — 182, 1922 a. — 134 ja 1923 — 135; rööwimisi ja riisumisi oli enne sõda

88, 1920 a. 335, 1921 a. — 306, 1922 a. — 206, 1922 aasta on juba teatawat vähemist toonud. Sellest võib kohe oletada, et meil kriminaalpolitsei hästi töötab, vähemalt on ta kuritegewuse tõusu seisma pannud.

Kui töökoormatuse juures peatame ja seda võrdleme wastawa koormatusega välisriikides — seal kõigub see 60 ja 80 wahel, meie juures aga 100 — 110-ne wahel. See norm on tuntawalt suurem sellest, mis mujal loomulikuks normiks peetakse.

Meil võiks kaks asjaolu selged olla: esiteks, et praeguse korralduse juures töötab meie kriminaalpolitsei hästi ja teiseks, praeguse korralduse juures on meie kriminaalpolitseil küllalt tööd. Ma arwan ka, et sellel alal võib kokkuhoidmine tulla, kuid teistsugusel kujul. Tema tuleb siis, kui meil on läbi wiidud eeluurimise uuendamine. Praegu on kawatus olemas sarnast uuendust ette wõtta, mis ära hoiaks paralleelseid juurdlusi. Wastaw komisjon, kes seda küsimust on arutanud, on sejsukohale asunud, et tulewikus kohtu-uurijate instituut praegusel kujul tuleks ära kaotada ja jääksid wast järele tähtsamate asjade kohtu-uurijad, kuna aga teiste kohtu-uurijate töid toimetaks kriminaalpolitsei oma koosseisuga. Arwesse wõttes seda, et meie ülikool iga aasta ikka rohkem õigusteadlasi välja laseb, on loota, et leidub noormehi, kes tahaksid tegewusse astuda kriminaalpolitsei alal, millel oma romantika olemas. See ala nõuab inimesi, kellel kindel tahtejõud, palju julgust ja kellel tahtmist peab olema kas wõi ennast ohwerdada, kui kohustetäitmine seda nõuab. Kui meil korda läheb hästi-ettewalmistatud tööjõude kriminaalpolitsei alal tööle panna, siis on selge, et wõime oma kohtu-uurijate instituudi praegusel kujul ära kaotada ja sel teel kokku hoida. See kõik on ainult siis wõimalik, kui kriminaalpolitsei jääb kohtuministeeriumi alla. See on ainukene õige tee, mille kaudu selles asjas kokku võib hoida. Nagu juba enne tähendasin, ei wõi siseministeerium oma politsei alal sugugi kokkuhoidmise tendentsi näidata. Kriminaalpolitsei ametnikkude koosseis on püütud wälke hoida, teda aasta-aastalt kokku tõmmata; nii näiteks on eelarwe-komisjon weel 10 isiku wõrra vähendanud, nii, et koosseis on juba 301 pealt 246 peale kokku sulanud.

Wõib öelda, et kohtuministeerium on sedawõrd kokku hoidnud, kui wähegi wõimalik. Seda silmas pidades, oleks täiesti ülearune kriminaalpolitsei ülewimine siseministeeriumi lautumise õhkkonda. Mina arwan, et see igatahes ei jätaks oma kaswatawat mõju, negatiivsest küljest meie praeguse kriminaalpolitsei peale awaldamata, mis on arenenud kokkuhoidmise õhkkonnas.

Peale selle on asjal weel üks külg, mis õige tõsist tähelepanu äratav.

Mujal leitakse, et demokraatlikus riigikorras ei ole mitte soowitaw, et kogu politseiwõim oleks koondatud ühe asutuse kätte. Ja mikspärast seda soowitawaks ei peeta? On selge, et politsei-aparaadis, kellel tähtsad asjad ajada, võib ka wõimu kurjastitarwitamisi ette tulla. Sarnaste kuritarwituste eemaldamine politseist on wäga tähtis riiklik ülesanne ja kui wastawa ametkonna juht ei suuda seda läbi wiia, ei jõua igalpool järel walwata, siis võib see kodanikkude hulgas põhjust nurisemiseks anda ja võib kodanikka oma julgeoleku pärast isegi teatawal määral mures hoida. On aga politseiwõim mitme asutuse wahel jaotatud, siis on wõimalik ühe politseiliigi ametlikkude üleastumiste korral neid üleastumisi juurelda lasta teise liigi politseil. See wõimaldab erapooletumat juurdlust kui siis, kui kogu politsei ühe juhi alla kuulub. Seda silmas pidades on ka igal pool wõideldud kriminaalpolitsei iseseiswaks tegemise eest ja see wõitlus on ka teatawaid tagajärgi andnud. Nagu ma juba nimetasin on Daanimaal kriminaalpolitsei 1910 aastal üldpolitseist lahutatud. See püüe oli üldiseks põhimõtteks kohtutegelaste hulgas ja ka nende hulgas, kes tõsise demokraatismi poolehoidjad on. Need on need wäited, mis wäljamaal ette tuuakse põhjusena, mikspärast kriminaalpolitsei tuleks üldpolitseist lahutada. Neist põhimõtetest wälja minnes, teen ettepaneku:

„Peatiikk V. Kriminaalpolitsei peawalisus — määrata:

§ 1. Palgad	25.927.100.—
§ 2. Ametsõidu tasu	2.344.000.—
§ 3. Arstiabi ja toetus	700.000.—
§ 5. Ametnikkude ja teenijate warustus	1.824.000.—

§ 8. Kantseleikulud	2.005.500.—
§ 9. Majapidamine	1.394.700.—
§ 11. Sõidu- ja weoabinõud	1.233.000.—
§ 12. Liikuw wara	126.000.—
§ 14. Hoone remont	150.000.—
§ 34. Hariduslikud kulud	134.000.—
§ 43. Kuritegude wastu wõitlemine	2.282.600.—
§ 44. Autasud ja ergutusrahad	92.500.—
§ 56. Sõjariistad ja nende warustus	134.700.—
§ 90. Segakulud	30.000.—
Kokku peatükk V	38.378.100.—

Need summad on läbi arutatud kolmeliikmelise alamkommissjoni poolt. See komisjon leidis ühel häälel, et kriminaalpolitsei peaks jääma kohtuministeeriumi alla. (M. Laarman, põl.: Meie ei saa aru, mis Teie räägite?) Asja tähtsust silmas pidades, loodan mina, et see küsimus Riigikogu liigete seas tõsist tähelpanu leiab, ja et minu ettepanek wastu wõetakse.

Juhataja **L. Raudkepp**: Et koosolek üle kahe tunni on kestnud, kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.10 min.

Peale waheaga jätkub koosolek kell 7.35 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Juhataja **L. Raudkepp**: Riigikogu jätkab tööd.

Kohtuminister **R. Gabrel**: Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. härra Jõeäär tegi siin ettepaneku kärpida kohtuministeeriumi keskasutuse, prokuratuuri, wangimajade peawalitsuse ja kriminaalpolitsei kantseleikulused 10% wõrra. Mina paluksin Riigikogu niisuguseid protsentuaalseid kärpimisi mitte ette wõtta, sest niisuguste kärpimistega panakse raskesse seisukorda need, kellele eelarwe täita tuleb. Kui tahetakse kärpimisi ette wõtta, siis tehtagu seda niiviisi, et ära näidatakse, mis tuleb tegemata jätta, missugused ametnikud tulewad lahti lasta jne. Aga kui seda niiviisi protsentuaalselt tehakse, siis tekib niisugune seisukord, et seda lihtsalt täita wõimatu.

Eelarwe-komisjonis kärbiti ka keskasutuse majanduskulused 10% wõrra.

Seal oli walitsuse poolt ette pandud 310.900 marka. Härra Jõeäär'i ettepanekul wõeti 10% maha ja jäeti 280.000 marka. Need kulud olid aga täpselt kalkuleeritud. Seal oli ette nähtud küte — 18 küttekoha, iga küttekoha peale 3 s. ars. puid à 1800.— s., kokku 97.200 mk. Walgustus — 6 lampi à 50 küünalt, see on 300 küün. ja 85 lampi à 25 küün. on 2125 küünl., kokku 2425 knl. 2425 knl. × 200 päewa à 3 tundi = 1.455.000 küünla-tundi. Selle maks oleks taksi järele — 2182,5 kilowatti, à 27 mk. — Mk. 58.900.— Siis wee eest linna arwe järele — 5.000 marka.

Puhastus ja korrashoid: lumewedu 100 koormat

à 100 mk. Mk. 10.000.—

Siin pean aga tähendama, et tänawuse rohke lume tõttu on siinamaale juba weetud 388 koormat, ja see on maksma läinud 20.807 marka, see tähendab, et sellest summast on juba üle mindud, mis esialgul kawatsetud.

Kulud on tegelikult suuremad. Siis on prügiwedu 20 koormat

à 250 mk. Mk. 5.000.—

liiwawedu 5 koormat

à 250 mk. Mk. 1.250.—

korstnapühkimine „ 3.000.—

50 luuda à 15.— „ 750.—

4 põrandaharja à 200.— „ 800.—

põrandalapid ja muud kulud „ 3.000.—

poonimine 24 korda à 500.— „ 12.000.—

Kokku Mk. 38.500.—

Siis majateenijad:

kojamees 13×4.600 mk. 59.800.—

talitaja 13×3400 mk. 44.200.—

Kokku Mk. 104.000.—

siis maksud kinniswara pealt 10.000.—

Üldse kokku Mk. 310.900.—

Weemaksust, majateenijte palkadest ja maksudest kinniswara pealt ei saa midagi ära wõtta. Kütte asjus wõib wäheha arwuga wälja tulla, aga siin on puude hind 1800 mk. sülla pealt arwatud, selle eest aga puid ei saa, kui weel weo ja saagimise, lõhkumise kulud juurde arwata. Nii et selle esialgu eelarwesse üleswõetud summaga saab waewalt läbi.

Walgustuse pealt ei saa ka midagi kokku hoida, sest sagedasti tulewad õhtuti ministeeriumis komisjoni istumised.

Poonimise juures saaks wast arwu wähehendada 24 pealt 12 peale, aga igatahes lumeweo kulu on palju suurem ja sellepä-

rast ei ole võimalik selle kärbitud summaga läbi tulla. Sellepärast ma paneks ette jätta ministeeriumi keskasutuse majapidamise kulud selles suurus, nagu nad walitsuse poolt olid ette pandud — 310.900 marka.

Siis kärbiti eelarwe-kommisjonis weel maha sõidu- ja weoabinõude krediit — 233.800 marka. Seal on nüüd asi niisugune, et eelkrediitide awamise ja tarwitamise seaduse põhjal oli võimalik kunni eelarwe kinnitamiseni iga kuu kulutada 16.000 marka. Siis oleks pidanud need summad vähemalt 3 kuu peale jätama, muidu tuleb lisaeelarwega esineda. Kui autode kaotamisest räägiti, siis oli jutt ka sellest, et määratakse sõidurahad, kuid ka seda ei ole tehtud. Mis nüüd üldse puutub sõidu- ja weoabinõude krediitide ärawõtmissesse, siis mina isiklikult oleks sel puhul väga täbarasse seisukorda pandud. Muidugi ei pruugi mina mitte minister olla, aga nii kaua, kui mina minister olen, pean mina ka oma seisukorlast kõnelema. Mina elan nimelt Koplis ja see on umbes 6 wersta linnast eemal ja ma pean umbes 2 korda päewas sealt linna ja tagasi sõitma. Selleks, et linnast jala trammijaama ja sealt trammiga koju ja sealt jälle linna sõita, ei jätku lihtsalt aega. Peale selle on minul nii sagedasti tarwis walitsuse koosolekutel käia, mis kestawad hilja ööni ja sel ajal ei liigu enam autoomnibussid ega trammid. Tuleks paratamata woorimehega sõita ja see tuleb öösel maksma umbes 500 marka, mis kallim on, kui auto tarwitamine. Seda arwesse wõttes palun mina mingisugust weoabinõu minule jätta, et minul liikumise võimalus oleks ja paneksin ette wastu wõtta sõidu- ja weoabinõude krediit selles summas, nagu ta walitsuse poolt esitatud, see on, 233.800 marka.

W. Linnamägi (krst.): Austatud Riigikogu liikmed! Ühe nii tähtsa riigi teguri kohta, kui seda on rippumata ja iseseisew kohus, tahaks mina täna kohutuministeeriumi eelarwe arutamise puhul paar sõna ütelda. Hea kohus kinnitab riigi aluseid kahtlemata rohkem, kui wast mingi muu asi ja on õnnistuseks terwele rahwale. Missugune on siis hea kohus, missugustele tunnismärkidele peaks hea kohus wastama? Siin wõiks wastus olla: hea kohus peab kõigepealt olema õiglane ja kiire. Aga edasi, hea kohus peab ka

rahwale kättesaadaw olema ja tema asjaajamise kord peab võimalikult lihtne olema. Kas wastab meie kohus nendele nõudmistel? Et meie kohtus õigusemõistmine kannataks, selle kohta ei ole mitte kuulda olnud kaebtusi, wastupidi, on arwamisi küllalt ja küllalt kuulda olnud, et selles mõttes meie kohus hea on, ta on õiglane kohus, aga, kahjuks ei wõi mitte öelda, et ta kiire oleks. Palju enam — ta on wast liig pikaldane ja niisama wõiks ka selle kohta arwamist awaldada, mille wastu mitte palju waielda ei saa, et tema mitte küllalt rahwale kättesaadaw ei ole. Mis puutub võimalikku lihtsusesse asjaajamise korras, siis ka selles mõttes ei ole meie kohus wist mitte väga hea. Meie teame, kui meie tagasi waatame minewikku, kui meie olime Wene walitsuse all, et siis palju räägiti ja kirjutati selle üle, kui wilets on ühe rahwa lugu, kui tema peab omale õigusemõistmist otsima wõõrakeelses — wenekeelses kohtus ja kui ideaaliks pandi omakeelne — rahwakeelne kohus. Ja meie teame, kui suured lootused said seotud esimestel iseseiswuse päewil oma kohtuga, mis oli muutunud Eesti kohtuks, rahwakeeles peetawaks kohtuks. Koguni oli kuulda siis arwamisi, ja kardeti, et adwokaadid oma teenistuse kaotawad. Aga praegu, 5—6 aasta pärast, seda küll enam kuulda ei saa. Adwokaadid ei ole oma teenistust sugugi kaotanud, waid on weel rohkem klientisid juurde wõitnud, kui seda kunagi enne oli. Mikspärast see nii on? See on wististi ka sellepärast nii, et asjaajamise kord ei ole mitte lihtsamaks saanud, waid on, wõib olla, keerulisemaks läinud, kui tema enne oli. Mina ei hakka mitte selle juures peatama, mispärast see nii on, ma jätan seda asjatundjate hooleks, aga mina peataksin lühidalt selle juures, et meie kohus mitte kiire ei ole, ja selleks wõin mina andmeid ette tuua. Õigusemõistmises on väga tähtis see, et karistus kuriteo eest võimalikult pea järgneb. Kui ta aga järgneb alles aastate pärast, wõib olla 4—5 aasta pärast, ja weel rohkema aja pärast, siis kaotab õigusemõistmine oma mõtte õieti ära. Peale selle kui nii pika aja pärast tulewad asjad kohtusse läbiwaatamisele ja lahendamisele, siis raskendab see märksa kohtu tööd ja õigusemõistmist. Wahepeal on muist tunnistajaid ära surnud, on palju ära unustatud asjaoludest ja üksikasjadest, mis väga tähtsad on kohtul teada, kui asi arutusele

tuleb jne. Sellepärast on siis kohtu juures, nimelt hea kohtu juures, niisama tähtis kiire asjaajamine, kui tähtis on, et ta iseenest õiglane oleks.

Ma tõin juba eelarve-komisjonis andmed ette, mis näitawad, et meie kohtutes, kahjuks, aasta-aastalt ikka suureneb lahendamata protsesside arw. Mina ei hakka siin enam üksikasju ette tooma üksikute kohtute kohta ega üksikute ringkondade kohta, ütlesin niipalju, et tänawu aasta 1. jaanuariks on nende andmete järele otsustamata asju kõigis kohtu kohtades järele jäänud 23.532. Kui meie waatame sedasama arwu otsustamata asju, mis jäi 1923 aasta 1. jaanuariks, siis näeme, et vähemalt, kui mitte 7.000, — mille kohta waieldi, et see suurendatud arw olewat — siis ometi üle 5.000 wõrra on kaswanud. Ühe aasta jooksul on lahendamata kohtuasjade arw üle 5.000 kaswanud. Iseenesest see arw — 23.000 — on määratu suur arw. Millal siis tahtakse ja wõidakse neid asju lahendada. Meie teame, et peale selle on olemas süütegusid, protsesse lahendamata siiamani, mis on alguse saanud esimestest meie riigipäewadest, juba 5 aastat warem, ja need asjad ei liigu mitte paigast. Igatahes niisugune nähtus, kui meie kohus ei suuda mitte oma arutuse all olewate asjadega walmis saada, waid aegajalt ikka nende asjade hulk, mis lahendamata on, kasvab, näitab seda, et meie kohtul midagi on puudus. Igatahes ei saa siin öelda, et ta kiire oleks. Ta on liiga pikaldane. Siin peab midagi ette wõetama. Mina ei taha mitte öelda, kellel see süü on. (K. Kornel, rhw.: Aga see on wäga tähtis.) ...kellelgi peab siin süüd olema, wõib olla ka Riigikogul, wõib olla ka mitte. Kuid pean tähendama, et ei ole ometi mitte asju maailmas, millest hea tahtmise juures ühel ehk teisel wiisil üle ei saa. Kui lugu niiviisi on, et meie riigi alguspäewilt juba hulk asju ja protsesse lahendamata on, kas siis mitte lõpuks parem ei oleks, kui teatud jao süütegude kohta amnestiat anda, et ükskord ometi neid likwideerida. Kui see mitte soowitaw ja wõimalik ei ole, siis katsutagu teist teed leida, pandagu siis uusi kohtunikka ametisse, aga ometi ei wõi riigi ja rahwa huwide seisukohast wälja minnes seda lubada, et meie kohus ei suuda mitte oma asja lahendada. Siin peab abi leitama ja mina tahaks selle peale tähelepanu juhtida, et see on tähtis

asi. Õigusemõistmine riigis on määratu tähtis tegur. Riigikogu ja walitsus peab selleks samme astuma, et õigusemõistmine korralikult ja õiglaselt käiks. See oleks lühidalt, mida ma tahtsin öelda kohtu kohta.

Meie kohtuministeeriumi alla käib aga ka kriminaalpolitsei, millest siin minu eelkõneleja härra Kornel nii suure waimustusega rääkis ja rõhutas, et kriminaalpolitsei peab kohtuministeeriumi all olema. Minu arwamise järele ei ole kriminaalpolitsei mitte niisugune asi, ilma milleta kohus läbi ei saa, ilma milleta ta tegutseda ei wõi. Minu arwates on ta sinna täitsa juhuslikult toodud. (K. Kornel, rhw.: Ei ole.) ...Ilmkahtlemata on selge, et meie riigis, kokku wõttes; wast liiga palju politseid on. Meie teame, et meie riigis on kolm politsei üksust — wälispolitsei, kriminaalpolitsei ja kaitsepolitsei. Neid kõiki kokku wõttes ja nende ametnikkude hulka, mis nimetatud kolmes politsei üksuses olemas, teeb see kaunikesse summa wälja, minu andmete järele oleks see 2220 ametnikku. Kui wõtta meie riigi rahwa hulk, siis tuleks minu arwamise järele iga 508 elaniku kohta üks politseiametnik. Kui nüüd keegi öelda tahab, et seda mitte palju ei ole, et poitseliametnikka palju ei ole, siis ma waidleksin küll selle wastu. Minu teada ei saa wist keegi andmeid ette tuua, et kuski riigis oleks rohkem politseiametnikka, arwatult rahwa arwu peale, kui meil on. Kui wõtta need kulud, mis tekitab niisugune kolmesuguse politsei ülewõlpidamine, siis saame jällegi õige kaunikesse summa ja nimelt kokku wõttes kõigi politseide peale kulub meil ära 257.657.000 marka aastas. Kui seda summat ära jagada hingede arwu peale, siis tuleb iga hinge peale 232 marka, see on umbes pool sellest, mis tuleb hariduskuludest kanda iga elaniku kohta. Kui selle wastu waieldakse ja öeldakse, et ei tohi mitte kriminaalpolitseid ühendada üldise wälispolitseiga ja öeldakse sealjuures, et waevalt sellega mingisugust kokkuhoidmist kätte saab, siis ometi, minu arwamise järele, peaks igal ühel selge olema, et kolm eraldiseiswat politseid, kellel igalühel oma peawalitsus on, oma ülema ja abidega ja oma suure kantseleiga, märksa rohkem kulusid tekitab, kui siis, kui oleksnad koondatud ühe peawalitsuse alla. Mitte üksi, et niisuguse kolme peawalitsuse juures loomulikult juba nendes tee-

niwate ametnikkude arw märksa suurem peab olema, kui oleks siis, kui nad koondatud ühe peawalitsuse alla. Sel wiisil tingimata juba suuremaid kokkuhoidmisi wõib teha isikliku koosseisu arwel. Siis on weel palju teisi kulusid, mis niisuguse lahusolemise juures möödapääsematud on majanduse alal: ruumide üür, küte, ka sõiduabinõud, kantseleikulud jne. Ilma, et pruugiks andmeid ette tuua, on igauhele selge, et koondamise teel wõib kokkuhoidmist saada. Aga mitte ükski, et kokkuhoidmist wõib kätte saada peawalitsuse juures, waid see kokkuhoidmine läheb juba kaugemale, kui saawad kantud kõik politseikulud ühe ministeeriumi alla, ühe peawalitsuse alla. Kui on niisugused lahuseiswad kolm politseid olemas, siis waewalt wõib rääkida siin koostötamisest, waid iga üksik osa nendest töötab lahus. Niisuguse lahustötamise juures loomulikult tekiwad riigile asjata kulud, sest ei saa ju asja nii korraldada, et igal üksikul politseinikul, kui nemad lahus mitme peawalitsuse all on, küllalt alati tööd oleks. Tingimata tuleb nii ette, et üksikud agendid pea ilma tööta seisawad ja teised sealjuures tööga koormatud on. Ilma, et pruugiks jällegi palju andmeid ette tuua, on selge, et koostötamine igal alal jõu kokkuhoidmist tähendab ja tema tingimata wõimaldab vähema ametnikkudearwuga läbi saada. Kui oleks kõik meie politseid koondatud ja koostatud, siis wõib palju wäiksema ametnikkudearwuga läbi saada, kui praegu. Ma ei ütle seda, et peab kriminaalpolitsei saama täiesti ära kaotatud, nii kui härra Kornel arwas. Tema ütles, et kui kokkuhoidmisest üldse juttu wõib olla, siis välispolitsei arwel ja soowitas välispolitsei vähendamist. Mitte nii ei ole asi mõeldud, waid kui kõik politseid saaks koondatud ühe peawalitsuse alla, ühe ministeeriumi alla, see sugugi ei eita seda, et erilised ülesanded, mis politseil kui niisugusel olemas, saaks pandud üksikute osade, üksikute ametnikkude peale. Erinemine tööalal peab loomulikult olema. Välispolitseil on ka omad osad olemas: raudteepolitsei, ratsapolitsei jne., kus üks ja seesama ala jaguneb oma eriliste ülesannete poolest mitmesse jakku. Miks ei wõi siis niisuguseid erilisi ülesandeid, mis on olemas näiteks kriminaalpolitseil, teostada ka siis, kui on politseid koondatud ja ühtlustatud. Kui sellest jutt oli eelarwe-komisjonis, siis toodi peale

muu ka niisuguseid wäiteid selle kaitseks, et kriminaalpolitsei peab jääma iseseiswaks, et waadake, kriminaalpolitsei peab walwama välispolitsei järele. Kuid mindi isegi kaugemale ja öeldi ühe meie Riigikogu liikme poolt, et mõlemate järele peab walwama kaitsepolitsei. Kui see lugu nüüd nii on, et üheks argumentiks, et kriminaalpolitsei teise ministeeriumi all peab olema, on, et tema peab walwama teise politsei järele, siis oleme küll rappa sattunud. Wõib olla, et seda teostatakse, aga mina leian, et niisugust asja mitte ei tohiks olla ja ei tohiks kuidagi moodi lugeda, et üks politsei osa on rohkem wäärtuslikum kui teine. Eelarwe-komisjonis ja ka siin olen ma märganud, et tahetakse kriminaalpolitseid eriti wälja tõsta mingisugusele kõrgele seisukohale. See pidada lõpmata hea olema, kuna tema töötamiswiis andwat isegi 100% kuritegude awalikukstegemisest. Mulle on täiesti arusaamatu, kust sarnased andmed ja wäited wõetakse, kuma minu teadmiste järele ei saa mitte ustawate andmetega tõendada, et meil üks osa politseid märksa parem ja wäärtuslikum oleks kui teine, waid ma arwan, et nad enam-wähem on kõik ühewäärtuslikud. Kahtlemata selge on aga see, et just kriminaalpolitsei peale on väga suurt rõhku pandud ja kulusid tehtud. Kui waadata neid andmeid, mis meil weel olemas Wene ajast ühe wõi teise politsei koosseisude kohta, siis näeme, et välispolitsei ei ole mitte kaswanud, waid isegi wäiksemaks jäänud, wõrreldes weneaegsega. Minu andmete järele oli meie maa-alal umbes 2.000 välispolitseinikku, nüüd on neid aga 1864, mis näitab wähenemist. Muidugi ei wõi mitte öelda, et välispolitsei meil minimaalse arwuga töötaks, ka tema koosseisudes wõib wististi kokku hoida. Kui aga waadata kriminaalpolitseid, siis on nüüd endise 26 ametniku wastu 280. (K. Kornel, rhw.: 246.) Minu poolest 246, kuma aga seal tänawu kokku tõmmatud, siiski on see arw pea 10 korda suurem, kui Wene ajal. Mis puutub kaitsepolitseisse, siis on ka siin suurenemist märgata, minu andmete järele oli Wene ajal 54 inimest sel alal, nüüd aga meil 76. Kuna aga minu andmed mitte täiesti täpsed ei ole, selles osas, siis wõib olla, et see asutus meil mitte suurem ei ole, kui Wene ajal. Nii siis ei ole välispolitsei ega ka kaitsepolitsei oma ametnikkude poolest kaswanud, küll aga märksa kaswanud

kriminaalpolitsei. Kui nüüd öeldakse, et kriminaalpolitsei oma suure koosseisuga on siin imekspanemise väärt tagajärgedega töötanud, ning kuritegewusele piiri pannud, siis võib selle kohta küll öelda wastuwaidlemata kindlalt, et kuigi meil kolm politseid töötavad, kuritegewus aasta-aastalt aina kaswab. (K. Kornel, rhw.: 1921 a. wõrreldes wähenenud.) Kahjuks ei saa ma Teile mitte täpseid andmeid ette tuua, kuna mul puuduwad nad praegu. Seda tähele pannes peab ütleva, et ei aita mitte kuritegewuse wastu wõitlemiseks üksi politseiwõim. Politseiwõim võib küll teatud mõõdul kuritegewust takistada ja teatud seisakut tuua, kui on aga teised tegurid, mis aitawad kuritegewusele mõjuwamalt kaasa, siis kaswab ta ikka ka suure politseiwäe juures. Kriminaalpolitsei ülesanne on wastuwaidlemata kõigepealt see, et jälgida ja uurida tähtsaid kuritegusid. Sarnase töö peal peawad olema wilunud politseiametnikud, kes end on spetsialiseerinud kuritegude jälgimiste, uurimiste peale. Niisuguseid kogenuid ja hästiarenenud häid kriminaliste, politseinikka on alati wähe. Need wähesed, mis olemas on, peaksid oma jõudu pruukima ainult tähtsamate kuritegude jälgimiste peale. Aga meie näeme, et kriminaalpolitsei ei tööta mitte üksi ainult tähtsate kuritegude alal, waid nad raiskawad oma jõudu ka wäikeste asjadega tegemist tehes. Ma tooksin selle kohta wäikse arwustiku ette. Wälispolitsei on näiteks 1921 aastal uurinud, jälginud 104 tapmisjuhtumist, kriminaalpolitsei — 140; rööwimisjuhtumisi wälispolitsei 124, kriminaalpolitsei — 182; murdwargustejuhtumisi wälispolitsei — 574, kriminaalpolitsei — 662; lihtsa taskuwargustejuhtumisi wälispolitsei — 6.007, kriminaalpolitsei — 4.493. Siit näeme, et meie kriminaalpolitsei mitte ainult tähtsaid asju ei uuri, waid ka lihtsate asjadega, nagu taskuwargustega, tegemist teeb. Kui meie seda arwustikku wõrdleme, siis nii imelik, kui see ka ei ole, näeme meie ometi, et tapmiste ja rööwimis-juhtumiste arw wälispolitsei juures sugugi palju wähem ei ole, kui see kriminaalpolitsei juures on. Kahju, et mul neid uuemaid andmeid kaasas ei ole. Nii siis on selge, et kriminaalpolitsei wististi selle tõttu, et ta suurearwuline on, lubab omale wõtta üles ja uurida kõiksugu wäikseid kuritegewusi, mis sugugi tema alasse ei puutu ja teiselt poolt — jälgib

ja uurib tähtsaid kuritegusid ka wälispolitsei. See juba näitab, et kriminaalpolitsei tuleks kokku tõmmata ja juhtida teda selle ala peale, mis tema eriala peaks olema. (K. Kornel rhw.: Mis siis sellega wõidak? Wälispolitsei arwu peaks suurendama siis.) Ei mitte sugugi. Niisugune lahus-töötamine kolme politsei wahel on ka selles mõttes kahjulik, et ta tekitab hõõrumisi üksikute ametnikkude ja ametkondade wahel. Niisugused hõõrumised ei ole aga sugugi soowitawad kuritegude jälgimistel. On teada juhtumisi, kus wälispolitsei ametnikud wõtawad ette tähtsamate kuritegude uurimise kohe peale kuriteo sündmust — igatahes wälispolitsei ametnikka on maal rohkem, kui kriminaalpolitsei ametnikka ja jõuawad sellepärast enne sündmuskohale. Nõnda siis on neil kuritegude järele uurimist toimetades ja wärskete jälgede järele minnes, juba teatud resultaadid käes. Sinna wähele tuleb aga kriminalist, wõtab oma wõimuga juurdlemise asja üle ja hakkab ise uurima. Iga politseiametniku, kel nii öelda oma au ja oma ametiau tähtis on ja ka teadmine, et ta midagi teha suudab, wiib see seisukohale, kus ta ennast haawatud tunneb olema, mispärast tema käest selle kuriteo uurimine ära wõetud ja teise kätte antud. Loomulikult ei anna see wälispolitsei ametnik kriminaalpolitsei ametnikule kõiki andmeid, mis temal teada on ja tihti tuleb kriminaalpolitseinikul asja uuesti otsast peale arutama hakata. Tema jõuab muidugi hiljem kohale ja tal on raske kõiki teatawaid andmeid leida selle kuriteo toimepanemise kohta. Selle tagajärg on see, et kui oleks esimese ametniku kätte see uurimine jäetud, siis oleks ehk awalikuks tehtud kuritegija, aga sellepärast, et ta üle wõeti teise ametniku poolt, jäi see kuritegija awalikuks tulemata. Niisuguseid juhtumisi on ja on olnud palju. Peale selle on kuulda, et maakonna wäikestes linnades, isegi Saaremaal, näiteks on olemas ka kriminaalpolitsei, kellel aga wähe tööd olla. Wälispolitsei ja kriminaalpolitsei wahel, kes ennast tunneb täiesti iseseiswa wõimuna, tulewad tihti hõõrumised ette. Niisuguseid asju wõiks wäga palju ette tuua. Selge on, et need hõõrumised üksikute ametnikkude kui ka ametkondade wahel, asjale kasulikud mitte ei ole. Minu arwamise järele on küllalt selge, et paremate tagajärgede saamise mõttes ja iseäranis kulude kok-

kuhoidmise mõttes on tarwis koondada kõik politseikujud ühe ministeeriumi, ühe peawalitsuse, ühe juhtimise alla. Olgu see ministeerium siis kas kohtuministeerium või siseministeerium, see ei ole nii tähtis. Aga niisugune olukord, kus üks ja seesama ametala on kahe või kolme ministeeriumi alla pandud, see ei ole mitte loomulik. Kui härra Kornel ütleb, et Daanimaal olla kriminaalpolitsei üle viidud kohtuministeeriumi alla ja lahutatud üldisest politseist, siis pole see minul olemate andmete järele mitte õige, waid Daanimaal on mõlemad politseid kohtuministeeriumi all. Niisama on see wististi ka Belgias ja weel wist Shweitsis. Tähendab, ainult kahes kolmes riigis on kõik politseid kohtuministeeriumi all, muidu aga suuremas osas riikides siseministeeriumi all. Ja kui Saksamaal sellest rääkida, et meil on kriminaalpolitsei kohtuministeeriumi all ja et tahetakse meil seal teda ka hoida, siis naerdakse seal selle peale ja öeldakse, et see on ju harilik prokuratuuri haigus. (K. Kornel, rhw.: Ega iga labane ütelnud tõe ümber ei lükka.) Igatahes mina ei näe nüüd põhjust, ega wist ka keegi teine, miks kriminaalpolitsei peab olema lahutatud üldisest politseist ja miks pärast peab ta koondatud olema iseäraliku ministeeriumi alla. Asjale kasuks ja kokkuhoidmise mõttes on wististi tarwilik kõik politseid koondada ühe ministeeriumi ja ühe peawalitsuse alla, olgu see kohtu- või siseministeerium. Loomulikumaks tuleks wist siiski pidada, kui nad kuuluksid siseministeeriumi alla. Meie, mu härrad, oleme palju rääkinud sellest, et on tarwis kokku hoida kulddega riigis, ja on ka eelarwe-komisjon selles mõttes tööd teinud ja kärpinud üksikuid paragrahwe ja üksikuid kulusummasid. Aga loomulikult sel teel kaugele minna ei saa, waid kui tahetakse kokku hoida kulusid märksa, siis on tarwis walitsemisüsteemi muuta, ja niisugune süsteemi muutmine oleks ka see, kui saawad ühesarnased asutused koondatud ja nende tegewus koordineeritud ühe ministeeriumi, ühe peawalitsuse alla. Sellega võib kulusid kokku hoida, kuipalju, ei saa ma mitte öelda, aga ma arwan, et ma ei eksi, kui ütlen, et mitte üks kunni kaks miljonit, waid vähemalt kümme miljonit, kui mitte 15 või 20 saab sellega kokku hoida. Ja niisugune kokkuhoidmise summa oleks küll tähtis selleks, et

meie peaksime tingimata selle reformi läbi wiima.

Peale selle tahaksin ma selle peale tähelepanu juhtida, et Wabariigi Walitsus on selle seisukoha täiesti omaks wõtnud, ja kui härra Kornel teeb wastupidi ettepaneku, et politseid jälle edasi lahus pidada, siis tema sellega otsekohe ei rehkenda mitte Wabariigi Walitsuse seisukohaga. Mina arwan ometi, et ühe niisuguse küsimuse juures, mis on juba eelarwe-komisjonis läbi waieldud, ja mille kohta ka Wabariigi Walitsus nõusolekut on awaldanud, peaksime meie ka ühinenema ja seda otsust läbi wiima, aga mitte hakkama teisieettepanekuid tegema wastupidises suunas. (K. Kornel, rhw.: Asi nõuab seda, et tuleb teha.)

J. Temant (põl.): Kõigeesiteks pean ma parandama lugupeetud eelkõneleja tähendust. Alamkomisjonis, nii nagu mul teada on, oldi just teisel arwamisel, kui üldkoosolek seda wastu wõttis. Ma aga arwan, et see asjaolu ei ole tähtis, waid tähtis on asja sisu. Kui meie nüüd sisu juurde läheme, siis peame ütleva: tahetakse praegu kriminaalpolitseile kohtuministeeriumi arwel krediiti ainult kunni 1. maini lubada, aga seadust, mille järele kriminaalpolitsei kohtuministeeriumi alt ära wõetakse ja siseministeeriumile üle antakse, seda seadust ei ole. Mis siis, kui 1. maiks seda seadust ka weel ei ole. Mulle näib, et meie oleme lõpust, ja mitte algusest alanud. Arwan, et enne peab seadus tehtud olema. Alles siis, kui seadus on wastu wõetud, võib sisulikult läbi arutada, millal kriminaalpolitseid üle wiia. Praegu aga seda seadust ei ole. Siin tahetakse, et meie kriminaalpolitsei eelarwe ainult teatawa ajani wastu wõtame, kunni 1. maini, seadust aga meil ei ole, mille järele kriminaalpolitsei oleks kohtuministeeriumi alt siseministeeriumi alla üle antud, nagu öeldud, ja meie ei tea, mis homme päew meile toob. Nii elada, kunni 1. mai tuleb, niimoodi ometi seadusandlikul alal tegutseda ei saa. See ei ole üks asi wormilik külg, see on niiwõrd tähtis, et, minu arwates, meie peaks sellest algama, et meil seaduseel nõu walmis oleks kriminaalpolitsei ülewõimise üle siseministeeriumi alla, vähemalt peaksid seda tegema need lugupeetud Riigikogu liikmed, kes arwawad, et see hädaohtlik on, kui meil praegu eri kriminaalpolitsei on. Meil öeldakse, et

waadake, meie saame 10, wõib olla 20 miljonit ülejääki politseide ühendamise korral. See on aga „wõib olla“, sest meil ei ole mingisuguseid andmeid ette toodud, et sarnane ülejääk oleks, kui meie kriminaalpolitsei kohtuministeeriumi alt siseministeeriumi alla wiiksime. Mingisuguseid fakte arwete suhtes ei ole ette toodud ja kui meie ütleme ainult „wõib olla“, siis sellega meie rehkendada ei saa. See on asja üks külg. Teiselt poolt ütlen mina, et kui tahetakse kokku hoida politsei alal, siis ka kohtuministeerium seda teha wõib. Kui on wõimalik koosseisu ühendada, kui leitakse, et elu seda lubab, kui on näha, et kuritegewus siin wõi mõnes teises nurgas väheneb, siis kaotatakse ka jagu ametid ära, ning seda on wõimalik ka kohtuministeeriumi kaudu korda saata, mis isegi senni juba ka tehtud on nendes maakondades, näiteks Saaremaal, kus kuritegewus on vähenenud. Mina arwan, et wäljaminekute vähendamine on wõimalik ka siis, kui kriminaalpolitsei kohtuministeeriumi alla jääb, sest ega see siis ainus wõimalus ei ole wäljaminekuid vähendada, kui meie kriminaalpolitsei kohtuministeeriumi alt siseministeeriumi alla wiime. See vähendamine on ka praeguses seisukorras wõimalik. Peale selle on meil aga tähtis see, mida kriminaalpolitsei läbi üldse tahetakse kätte saada. See instituut on selleks seal, et kuritegewust jälgida, ja mina arwan, et iga eriala nõuab, et inimesed end spetsialiseerivad. Üldisel politseil on aga üsna teised eesmärgid, kus iga ametkond temale ülesandeid annab ja wõib olla, neid antakse rohkem, kui selle wõimkonna jõud seda kanda suudab. Wõtke üksi seda, mida politseil toimetada on maksude sissenõudmise alal. Kui meie aga tahame kuritegewust ajakohaselt jälgida, siis peawad meil olema ka inimesed, kes on eriteadlased, ja mina arwan, et see on ainult siis wõimalik, kui need eriteadlased kohtutegelastega ligidalt ühenduses on ja kui meil on tarwilikud teaduslikud kabinetid, ning teaduslikud abinõud. Siseministeeriumil aga neid ei ole. Siseministeeriumi eesmärk on hoopis teine. Tema eesmärk on korda jalul hoida, tema eesmärk ei seisa selles, et seaduse rikkumisi jälgida. Kuritegijate kindlakstegemiseks on meil kohtuwõimud olemas ja kui teatud alamaste sellel alal on kriminaalpolitsei tarwilik. Öeldakse, et kriminaalpo-

litsei ei ole kuritegewust vähendanud; ma pean ütleva, et ega kriminaalpolitsei pole ainus abinõu, et kuritegewust tagasi hoida. Et kuritegewus sünnib, selleks on palju põhjusi, aga, et seda tagasi hoida, vähendada, selleks on tingimata kriminaalpolitsei, kui üks abinõu, olemas. Kui see aga nii on, siis peaksime meie kriminaalpolitseid sarnasesse seisukorda panema, et tal wõimalik oleks ennast ette walmistada kuritegewuste jälgimiseks, ja et need inimesed, kes sellel alal tegewad on, wõiksid kohtutegelastega ühenduses olla. See on aga ainult siis wõimalik, kui kriminaalpolitsei kohtuministeeriumile allub. (A. A n d e r k o p p, tõer.: O h e i!) Peale selle on kriminaalpolitsei tegewus salajane. See aga sisaldab eneses teatawat hädaohtu; seda salata ei saa, seda hädaohtu peab aga vähendama. Üks meie lugupeetud Riigikogu liigetest tegi iseäraliku tähenduse prokuratuuri suhtes ja ütles, et waadake, mis Saksamaal prokuratuurist räägitakse. Mina pean ühte ütleva, meie Eestis wõime uhked olla, et meie kohtuministeerium on suutnud, on jõudnud prokuratuuri sellel kõrgusel hoida, kus ta praegu seisab. Kui meie kriminaalpolitsei järel sarnane kontroll on olemas, nagu seda meie prokuratuur on, siis vähendab see kaugelt seda hädaohtu, mis salajane tegewus enesega kaasa toob. Inimesed jääwad inimesteks, meie ei pruugi neid jumaldada, meie peame neid wõtma kõigi nende nõrkustega ja woorustega. Ka kriminaalpolitsei hulgas on inimesi, kelle kohta meie ei wõi öelda, et nad peajagu teistest kõrgemal on. Nad on ka inimesed, nende tegewus, wõib olla, jätab hingeliselt teatud eitawad omadused järele. Need eitawad omadused wõiwad aga siis piiris hoitud saada, kui need politseinikud ise lähemas ühenduses on prokuratuuri esitajatega. Prokuratuuri esitajad, kelle järelwalwe all on kriminaalpolitsei, wõiwad oma järelwalwet nii teostada, et kriminaalpolitsei tegewusest meie kodanikudele mingit hädaohtu ei ole. Üsna teine seisukord on aga siseministeeriumis. Kõigeparema tahtmise juures on selle ministeeriumi tegewus üsna teine. Seal wõiwad ette tulla teatawad nähtused, mida prokuratuuri tegewus isegi kõrwaldada ei suuda. Kriminaalpolitsei salajase tegewuse peale ei saa meie nii kergelt waadata. Mina arwan, kui meie tahame teatud instituuti ära kaotada, siis

ei tohi meie endid juhtida lasta sellest, kuipalju see instituut riigile maksab. Meie peame tähele panema kõike seda, mis selle instituudiga ühenduses on ja peame wõtma seda, mis meie riigile kasulik on. Kui tarwidus nõuab, peame sellele instituudile sellel näol, aga mitte teisel alal hoidma. Mina isiklikult arwan, et kõik see, mis meil praegu ette tuuakse, nii hästi riigi kokkuhoidmise, kui ka politsei tegewuse suhtes, liialdatud on. See abinõu, mis pakutakse, et meie peaksime kriminaalpolitsei siseministeeriumi juurde üle wiima, see abinõu iseenesest ei kaotaks tegelikult elus neid eitawaid nähtusi, waid, minu arwates, need eitawad nähtused saaksid veel suuremaks ja just sellepärast, et siseministeeriumil ei ole neid orgaane ja abinõusid, mille läbi ainult kohtuwõimudel on võimalik neid nähtusi kõrwaldada. Kohtuministeeriumil on prokuratuur, siseministeeriumil aga sarnast korraldust ei ole ja sellepärast arwan mina, et see ühendus, mis siseministeeriumil on prokuratuuriga, on kaudne ja seega mitte otstarbekohane. (W a h e l h ü ü e k e s k e l t.) Meil on aga politseil tarwis otsekohest ühendust prokuratuuriga. Kui meie tegelikult vaatame seda küsimust, siis wõtame elu, nagu ta on. See küsimus ei ole parteiküsimus ja sellepärast ei pruugiks mitte kohapealt küsimusi teha. Küsige nende inimeste käest, kes tegelikult töötawad meie kriminaalpolitsei alal, missugune tarwidus on just olemas, et prokuratuur kriminaalpolitseile ligilad seisaks ja siis, wõib olla, tulewad mõned härrad, kes arwawad, et see ükskõik on, teisele arwamisele. See küsimus on sellepärast huwitaw, et see ei ole parteiküsimus, waid asja sisu küsimus, ja need tähendused, mis kohtade pealt tehakse, wõiks siin awalikult teha, kus nad selgemalt kuulda oleksid. Mina arwan, et meie Eesti lühike riiklik minewik nõuab seda, et meie kriminaalpolitsei kohtuministeeriumile alluks. Ja kui ükskord tuleb ehk aeg, kus leitakse tarwilik olewat uue seadusekawaga esineda, millega tahetakse üle wiia kriminaalpolitseid, noo, esitage siis see eelnõu ja arutame seda siis üksikasjaliselt.

Wõib olla, et tuleb aeg, kus räägitakse, et kohtuministeerium on tarwis üldse ära kaotada, siis räägime ka sellest pikemalt. Senni aga, kui meil kohtuministeerium on, senni arwan mina, peame meie kriminaalpolitsei wanale alusele

jätma ja sellepärast palun mina toetada härra Korneli poolt tehtud ettepanekut. (Chr. Kaarna, tõer.: Las jääb kõik wana wiisi igaalpool! — Koha pealt tehakse ettepanek koosolek lõpetada.)

Juhataja L. Raudkepp: Ettepanek on tehtud koosolekut lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtawana enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Riigikogu koosolek kestab edasi.

J. Uibopuu (rhwsu.): Lugupeetud rahwaesitajad! Siin tõsteti küsimus üles, kriminaalpolitseid jätta endiselt kohtuministeeriumi alla ja põhjenduseks toodi, et ei ole mitte otstarbekohane, kui meie kuritegewuse jälgimise orgaani wiime prokuratuuri alt üle sisemise julgeoleku kaitse peale, kuna põhimõttelikult prokuratuur kuritegewusi jälgib. Siin näidati peapõhjuseks, et tooge enne seadus, ja siis mõelge ülewiimise peale. Õige! Meie peame seda teed minema, et enne peab seadus olema ja siis wastawalt asutus korraldatama. Aga waatame, missugune see seadus õieti peab olema, mis kriminaalpolitsei tegewust peab juhtima, see on meie kriminaalkohtupidamise seadus, mis on kõigi politseide kohta ühine, olgu see välispolitsei, kriminaalpolitsei, üldine politsei, ratsapolitsei wõi ükskõik missugune politsei. See seadus on maksew kõigi politseide kohta ühtlaselt. Tähendab, politsei jälgib kuritegu kriminaalkohtupidamise seaduse järele. Küll aga wõib jälgimise wiise ja wõtteid erikuguste ja eritundidega politseiametnikkudele kätte õpetada. Tähendab, ainuke seadus, mida muuta tuleb, on alluwuse seadus, see on, et kriminaalpolitsei välispolitsei peawalitsuse alla läheks. Minu arwates ei ole need niisugused peadmurdwad seadused, mida walitsus poleks suutnud selle aja jooksul esitada, kui eelarwe-kommisjon wastawa politsei koondamise otsuse tegi. Härra Linnamägi tõi ette täiesti põhjendatud andmed ja näitas, missugune kasu sellest wõiks tulla, kui kriminaalpolitsei üle wiiksime siseministeeriumi alla. Missugune majanduslik kasu sellest oleks, on igaühele selge, kui kaotatakse ära terwed peawalitsused kõigi oma liikumisabinõudega jne., kuna kuritegewuse wastu wõitlemine jääb endiselt elujõuliseks, sest

sinna jääwad kuritegewuste ja eelkaristuste jälgimiste osakondade juhatajad. Meie teame, et Wene walitsuse ajal oli kõnesolew jälgimine võimalik wastawate politseiülemate juures olevate agentide kaudu, kuid meie omapärasus ei saa sellega läbi ja läheb kaugemale kui asi ehk iseendast nõuab. Toon ühe näite ja nimelt, kuidas registreeritakse. Esiteks registreerib välispolitsei poolt awalikukstehtud kuriteo välispolitsei, siis kriminaalpolitsei kohaleilmumisel wõtab kriminaalpolitsei juurdlemise üle ja registreerib kuriteo enese arwele. Seega otstarbetu neid kahte politseid lahus pidada. Samuti toodi ette andmeid, mida ka ümber lükata ei saa, et walmistöö wõtab tihti kriminaalpolitsei oma arwele, näidati ka, et kriminaalpolitsei on salajane jne. jne. Minu arwates on ükskõik, kuidas agent kuriteo awalikuks teeb, kuid üks on selge, et välispolitsei on see, kes toimetab juurdlusti ning annab need prokuratuurile üle, seega teine politsei ülearune. Minu arwates niisuguseid lahkuminewaid seisukohti ei ole, mis käksid neid kahte politseid lahus hoida. Nagu siin juba ennemalt härra Linnamägi poolt tähendati, pean ka mina ütleva, et politsei tegewust juhib prokuratuur maksimate kriminaal-kohtupidamise seaduste järele ja meie peaksime sellest seisukohast wälja minema, et politsei oleks koondatud ühe ministeeriumi alla, see tähendab, ministeeriumi alla, kes teda majanduslikult ülewal peaks, ning selleks summasid wälja annab. Kuid täiesti politsei juhtimist, see tähendab, kuritegewuse jälgimist juhib prokuratuur. Need kaks lahusminewat asja ei nõua mitte seda, et üks politseiosa peaks olema sise- ja teine kohtuministeeriumi juures, waid neid peab koondama ühe ministeeriumi alla, kes majandussummad wälja annab, kuna täielikult juhib politsei tegewust prokuratuur, milleks kriminaal-kohtupidamise seadus on ja tema muutmist politsei koondamisega tarwis ei ole, see tähendab, on seadus, mille järele politsei tegutseb, kuna alluwuse seadus palju aega ei wõta ja ühendamiseks tahtisusi ei tee.

M. Juhkam (töer.): Kui wiimasel ajal härrade Riigikogu liigete hulgas on laialt maad wõtnud arwamine, et meie praegust hiigla walitsemisaparaati üle-

wal pidada ei suuda, siis on arusaadaw, et hakati otsima teid, kus kokkuhoidmine ja kulude wähendamine võimalik, ning jõuti selle juures ka kolme politsei juurde. Mina olen eelkõnelejatega selles asjas täitsa ühel arwamisel, et politseide ühendamise küsimus ei ole kellegi erakonna küsimus, wälja arwatud wast rahwaerakond, seal on see nähtawasti erakonnaküsimuseks. Wähemalt huwitaw on, et kui rahwaerakonna liider pidas eelarwe esimesel lugemisel pika pateetilise kõne ametnikkude wähenemisest, siis nägime eelarwe-kommisjonis ja näeme nüüd siin, et rahwaerakond igasuguse kokkutõmbamise wastu on, katsutagu wähenendada inspektorid, walitsuse autode arwu wõi ühendada politseid. Ikka ja alati rõhurwad selle wastu just rahwaerakondlased. (K. Kornel, rhw.: See ei ole õige.) See on tõsi, härra Kornel, ja enne, kui mulle wastu waidlema hakkate, wõiksite läbi waadata eelarwe-kommisjoni protokollid... (K. Kornel, rhw.: Ma olen ise pealt kuulanud ja tean wäga hästi.), sealt näete, kellel ses suhtes õigus ja kellel mitte.

Mina arwan, et politseide ühendamise küsimuses on täiesti kõrwaline asi, misuguse ministeeriumi alla nad üle wiiakse. Minu teada oli küsimus walitsuses kaalumisel, kus kohtuminister on kindlasti ära öelnud politseide kohtuministeeriumi alla koondamisest. Järelikult jäi järele teine võimalus — wiia kõik politseid siseministeeriumi alla. Seda on otsustanud walitsus, kuna politseide alluwuse küsimus asjaalgatajaid wähe on huwitanud. Kui härra Temant rääkis, et nõuti kategooriliselt politseide koondamist siseministeeriumi alla, siis ei ole see nii — asja on niisugusele teele wiinud walitsus. (J. Temant, põl.: Patuoinas peab ju ikka olema.)

Ma ei hakka politseide ühendamise kohta kordama wäiteid pro ja contra, mis on ette toodud ajakirjanduses ja siin. See küsimus on lõõnud laineid, iseäranis telgi taga.

Kui härra Kornel suure hooga ühendamine wastu waidles, siis ei öelnud ta mitte, et walitsus ühendamine poolt on. (K. Kornel, rhw.: Ütlesin, kohe alguses ütlesin.) Mina ei kuulnud, wõib olla eksin ja pean siis wabandama. Aga küll ütles härra Kornel, ja seda tähendas ka härra Temant, et ühtlustamise

kohta ei olla mingisugust kawa, mille nende arwates oleksid pidanud wälja töötama asjaalgatajad. Arwan siiski, et see on walitsuse asi. Walitsus wastawa seaduseelnõu wäljatöötamise wastu ei waidle, aga ta asub seisukohal, et enne asja otsustamist Riigikogus temal põhjust ei ole eelnõuga esineda. Kui küsimus täna jaatawalt otsustatakse, arusaadawalt pole siis walitsusel wiiwitamiseks mingisugust põhjust.

Tuleb siiski tähendada, et ka eelarwe-komisjonil olid asja kohta teatawad wäljawaated ja seda, millest siin täna räägitakse, et politseid tahetakse, nii öelda, paisata ühte patta, eelarwe-komisjonis ei kõneldud. Ma kannan ette komisjoni seisukoha. See kõlab nii: „Politseide koondamine ühise politsei peawalitsuse alla keskpaigas kui ka koh-tadel, tähendab nende semmi iseseiswate asutuste administratiiwset, majanduslikku ja ka asjaajamise ühendamist ja ühtlustamist, kusjuures nende spetsiaal erialad tarwilikult alal hoitakse, vähemalt riigi tähtsamates keskkohdades.

Arusaadawalt kujundatakse peawa-litsus nii, et tema tehniliselt oskuswõime-line on üksikute spetsiaalalade instrueerimises ja õpetamises keskpaigast.

Kõik ülemaltähendatud wiisil koon-datud politseiaparaat jääks prokuratuuri ja kohtu käsitusse ja korraldusse samal ulatusel ja samade seaduste alusel, nagu senni, niihästi kriminaal kui ka wälis- ja kaitsepolitsei.“

(K. Kornel, rhw.: Kuidas on see wõimalik?) Noh, minu härrad, nüüd peaks asi selge olema. (J. Temant, põl.: See on deklaratsioon.) Ja, aga see deklaratsioon räägib sootu teist, kui härrad Kornel ja Temant. (O. Strandman, tõe.: Ehk härra Temant seletab, kuidas politsei prokuratuurile al-lub?)

Ma tõepoolest ei tea, kumb küsimuses kompetentsem on, kas Teie, härra Kornel, wõi siseminister. (K. Kornel, rhw.: Teie olete kõigekompetentsem!) Teil, härra Kornel, ei maksa nii kihwtine olla, Teie ei ole igakord nii terawmõtteline kui olla tahate. (K. Kornel, rhw.: Teie ka wist mitte, Teiega igatahes wõistlema ei tahaks hakata.) Aga kui selge on, et politseiaparaat liig suur on, kui sise-

ministri seisukoht on, et politseid kokku tõmmata ei saa muidu, kui et nad koon-dada tulewad ühe peawalitsuse alla, ja kui siseminister walitsuse esitajana seda selge sõnaga eelarwe-komisjonis wälja ütles, — siis ei jäänud eelarwe-komisjonil teist teed, kui et ta pidi wastu wõtma otsuse, mille järele politseid tulewad ühendada. Härra Temant ütleb, et ei ole wõimalik ühtlustamist läbi wiia 1. maiks ja sellepärast tuleb wastu wõtta mingisugune teine tähtaeg. Ma tuletan meelde, et politseide ühtlustamist wõi koondamist on nõutud juba vähemalt paar aastat. Aga seda ei ole, paraku, tehtud. Ja kui seda tehtud ei ole, siis arwan ma, et eelarwe-komisjon haaras asja õigest otsast kinni. Ta sulus krediidid, ja nüüd ollakse sunnitud wastawat seaduseelnõu esitama. Teisel teel seda, mida nõutud, poleks meie oludes nähta-wasti kätte saadud.

Mina ei hakka tõendama, et meil üks politsei teisest märksa parem wõi märksa halwem oleks. Aga neile, kes alati ülistawad kriminaalpolitseid, peaksin ma siiski weidli wastu waidlema. Kõigepealt see kriminaalpolitsei poolt awalikuks tehtud kuritegude protsent, mis sagedasti sajani kipub ulatama, see protsent on saadud kunstlikult. Registreeritakse kõiksugu lamba- ja kanawargusi ja wäik-seid süütegusid, kus pole midagi awalikuks teha, mis iseenesest awalikuks tulnud. Sarnase registreerimise juures saadakse kätte muidugi kunni 100%. Kui seda protsenti alati rõhutatud õn, siis vähemalt nende poolt, kellele seda räägiti, on mõeldud sootu teist, kui seda, kuidas see protsent tegelikult kätte saadi. Peab üldse tähendama, kui keegi awalikku arwamist enda kasuks oskab wõita wõi teha, siis selle poolest on kriminaalpolitsei teistest asutustest kõige ees. Wõib leida pea kõigist ajalehtedest pikki sõnumid, kui suurte raskustega need ja need kuritööd on awalikuks tehtud. Pea iga sõnum lõpeb erilise kiidulauluga kriminaalpolitseile. Osa nendest kuritöödest on aga awalikuks tulnud peaaegu iseene-sest. Tihtipeale, eriti wiimasel ajal, kus politseide ühendamine päewakorral, il-musid teated, kui kohutawa arwu mil-jonid kriminaalpolitsei rahwale ja riigile päästnud. Ma pean siin tähendama, et need sõnumid suuremalt osalt walmistatud on kriminaalpolitseis. Et ajalehed nii jänu-

newad wärskete uudiste järele, siis on nad käesolewal juhtumisel sunnitud wastu wõtma sõnumeid nii, nagu nad kokku on seatud.

Kui keegi asutus riigi rahaga wabalt ümber käib, siis just kriminaalpolitsei. Härrad, keda see küsimus huwitab, wõiksid muretseda andmed, kuidas tarwitatakse seal ära otsimise summad. Nii nagu ükski asutus krediiti ei tarwita. Kirjutatakse wälja awanse kümnetetuhandete kaupja ja nende awanside kohta ei anta õieti mingisugust aru. Tõsiasi on, et Eestis kriminaalpolitsei ülemaid leidub, kes saanud on otsimisraha 40—50 tuhat marka kuus, peale selle weel palk ja auto. Arusaadaw, et nende seisukord on parem, kui Riigiwanemal. Ja kui asi nii, siis on mõnedel, mida kaotada. Asi on nii — mitte ükski otsimisrahadega. Ka warustusrahad tarwitatakse ära, mitte otsekohe warustuse peale. Ma pidin mööda minnes seda tähendama, et ei maksaks ikka ja alati rõhutada, et kord kriminaalpolitseis palju parem on, kui teistes politseides.

Ma kandsin ette eelarwe-komisjoni seisukoha, millest näha, et ühendus wõi side ühendatud politseidel prokuratuuriga jääb, nagu ta oli senni. Sellepärast on härra Temant'i kartus ka selles suhtes aluseta. Kui härra Kornel täna ettepaneku tegi uuesti üles wõtta kriminaalpolitsei krediit terve aasta peale, teiste sõnadega, politseide ühendamise küsimus weel kord maha mätta, siis peaksin ma tähendama, et nii lihtsalt ja libedasti seda ettepanekut wastu wõtma ikka ei saa. Sest kui eelarwe-komisjon wastu wõttis teiste politseide krediidi nelja kuu peale, eeldades kindlasti, et politseid ühtlustatakse ja wastu wõetakse ühine krediit, ja nüüd aga ühendamisest päästetakse weel kord kriminaalpolitsei, — siis ei ole selge, kui kergesti eelarwe-komisjon teiste politseide krediidi terve aasta peale wastu wõtab. Ma arwan, wõi kardan, et juhtumisel, kui wastu peaks wõetama härra Kornel'i ettepanek, küsimus wõib minna õige keeruliseks. Härra Kornel kinnitab, et eelarwe komisjoni kohtuministeriumi alamkommissjoni otsus olnud üksmeelne. Sedasama oli ka palju suurema arwulise siseministeriumi alamkommissjoni oma. See leidis, et praegune politsei meile üle jõu käib.

Alamkommissjoni ja eelarwe-komisjoni arwamist nii kergesti muuta ei saa.

W. Linnamägi (krst.): Siamaani ei ole igatahes mitte midagi ette toodud, midagi kaaluwat, mis räägiks selle poolt, et kriminaalpolitsei peab jääma lahutatult kohtuministeriumi alla. Ma jälgin suure huwitusega härra Temant'i kõnet ja, kahjuks, pean ütleva, et Teie ei toonud niisuguseid põhjendusi, mis oleksid kaaluwad. Teie põhjendasite, et kriminaalpolitsei ametnikud peawad olema spetsialiseeritud kuritegewuse jälgimise peale. Mis aga keelab seda spetsialiseerumist, kui nemad on siseministeriumi all? Kas wõib üksipäini spetsialiseerida politseiametnikka siis, kui nad on kohtuministeriumi all, see ei ole minule mitte selge. Mina tean aga seda, et politseiametnikkude kursused on ühised kriminaalpolitsei ja wälispolitsei ametnikkude jaoks ja need kursused annawad spetsiaalsete teadmistega ametnikka. Ühised on need kursused mõlematele ja ei saa siis wälispolitsei mingisugustest teistest kursustest osa wõtta. Kursused on ühised, lektorid ja samuti ettelugemised on ühised. Edasi öeldakse niiviisi, et kriminaalpolitsei peab alluma prokuratuurile. Kriminaalpolitsei ei allu mitte prokuratuurile, waid tema allub otsekohe kohtuministeriumile. Ühenduses kohtuga kriminaalpolitsei on just niisama, kui wälispolitsei — kriminaal-kohtupidamise seaduse kaudu. Härra Temant ütleb, et see ühendus on lõtw. Kui nüüd tähele panna seda ütelist ja teiselt poolt härra Kornel'i arwamist, et kohtu-uurijate kohuseid peawad täitma kriminaalpolitsei ametnikud, siis ma näen, kuhu poole see sihhib. Teie tahate siis kriminaalpolitsei muuta kohtu orgaaniliseks osaks. Minu arwates, kui niisugusele teele minna, siis satume täiesti rappa. Ülepea on otse arusaamata, mis-suguste wäidetega kõik wälja ei tulda. Mina arwan, et kohus, kui niisugune, peab olema täiesti erapooletu, seda peab ka prokuratuur olema. Kui aga tahetakse niisugust pimedat ühendust kriminaalpolitsei ja prokuratuuri wahel luua, siis wõib see asjale kahjulik olla, siis wõib karta, et see erapooletus prokuratuuri juures ära kaob, kes oma politsei-agentide peale heatahtlikult waatab ja mõnigi kord silma kinni pigistab ühe wõi

teise wääratuse puhul. See kartus lan-
geb aga siis ära, kui kriminaalpolitsei,
wõi ülepea politsei, teise ministeeriumi
alla koondada, kus tema mitte otsekohe
kokku ei puutu kohtuwõimudega, waid
see ministeerium jälgib tema tegewust
seaduse alusel, mis olemas on. Igatahes
on see asjale kasulik.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna
on faktiliseks märkuseks härra kohtumi-
nistril,

Kohtuminister **R. Gabrel**:
Härra Riigikogu liige Juhkam'i poolt an-
tud seletuste puhul otsimisrahade ja wa-
rustusrahade kohta — tahaksin mina
järgmised õiendused tuua. Mis puutub
otsimisrahadesse, siis ei ole siin niisugu-
sed kuritarwitused võimalikud, nagu
Riigikogu liige härra Juhkam seletas:
30. nowembrist 1923 aastast saadik on
pandud maksma nende otsimisrahade
kohta järgmine kord: otsimisrahade ar-
wet tehtawaid kulusid tuleb tõestada
üldkorras sellekohaste kwiitungitega ja
arwetega.

Kuritegude ülesandjatele antawate
waewatasu summade üle tuleb, kui iga-
nes võimalik, rahasaajalt wõtta kwiit-
tung, kusjuures arwesse wõttes seda as-
jaolu, et ülesandjad sagedasti tahawad
teadmatuks jääda, ei tule mitte nende all-
kirja algpärast kontroleerida.

Ei ole aga ülesandja nõus rahasaamist
kwiteerima, siis wõidakse tehtud kulu üle
ette panna waewatasu wäljaandja amet-
niku omakäeline kwiitung. Seesugune
kwiitung peab olema eriti kontroleeritud
osakonnaülema wõi tema asetäitja poolt
ning tema tekstis peab olema ära tähen-
datud, missuguse kuriteo asjas — sel
juhtumisel ka lauajuhendi nr. wõi missu-
guse hoiatuse wõi walweteenistuse eest
on tasu antud „isikule, kes soowis tead-
matuks jääda“. Osakonnaülem peab
otsimisrahade äratarwitamise järele wal-
wama, seesuguste kulude wajadust kont-
roleerima ja kõik sel alal ettepanewad
dokumendid kirjalikult õigeks tunnistama,
kandes isiklikku, solidaarselt ühes was-
tawa ametnikuga, tsiwiil- ja kriminaal-
wastutust kuritarwituste eest selle kre-
diidi alal. Arwesse wõttes osakonna-
ülema kohustusi otsimisrahade kuluta-
mise järele walwamises, ei wõi ülem ette

panna oma allkirjalisi kwiitungid kaudse
agentuuri korraldamise alal tehtawate
kulude üle.

Siit siis näeme, et ilma mingisuguse
allkirja wõi kwiitungita ei wõi osakonna-
ülem igatahes mingisuguseid rahasid
wälja maksta ega ainult oma allkirjaga
arwet ette panna tehtud kulude kohta ja
nende tõestamiseks.

Mis puutub nüüd warustusrahadesse,
siis maksetakse igale ametnikule kuus
800 marka warustusraha ja see raha
makstakse wälja iga kolme kuu tagant.
See raha on selleks, et kriminaalpolitsei
agendid, kes teadupärast tsiwiil riideid
kannawad, wõiksid omale riidewarus-
tust muretseda.

J. Jaakson (rhw.): Austatud Riigi-
kogu liikmed! Küsimuse kohta on sisu-
liselt siin juba palju räägitud ja uut
juurde lisada on kaunis raske. Minu ar-
wates on aga väga tähtis käesolewa
küsimuse wormiline külg ja selle peale
tahaksin mina härrade Riigikogu liigete
tähelpanu juhtida. Minu arusaamise jä-
rele on täiesti ekslik, kui meie tahame
sarnaseid küsimusi, millel on suur
põhimõtteline tähtsus, ära otsustada eel-
arwe-korras. Minu seisukohast ei ole
see koguniste mitte lubataw. Eelarwe-
korras ei ole mitte võimalik nii põhjali-
kult küsimust läbi töötada, nagu seda
nõuab arutuse all olew küsimus. Meie
teame, et kui seaduseelnõu on sisse antud,
siis tema mitte kohe ei tule Riigikogus
otsustamisele, waid tema antakse enne
wastawasse komisjoni läbiwaatamiseks,
kaalumiseks ja wäljatöötamiseks. Sel-
lest korrast on alati kinni peetud ja minu
teadmise järele ei ole sellest weel ühtegi
wäljawõtet tehtud. Komisjon peab and-
meid koguma, peab materjaali kontrolee-
rima, peab seisukoha wõtma ja alles siis,
kui komisjon on seisukoha wõtnud,
tullakse küsimusega Riigikogu ette ja
alles siis wõib Riigikogu asuda asja ot-
sustamisele. Nüüd aga tahetakse eel-
arwe-korras ära otsustada suure tähtsu-
suga küsimus, ilma et asi enne komis-
jonis oleks läbi kaalutud. (W a h e l-
h ü ü e: A g a e e l a r w e - k o m m i s-
j o n ?) Eelarwe-komisjon on selle kü-
simuse kallal küll töötanud, aga see on
sootuks teine asi. Eelarwe-komisjon
on asja arutanud ainult eelarwe seisuko-

halt, aga mitte põhimõtteliselt ja sisuliselt. Nüüd aga tahetakse küsimus ära otsustada ja tahetakse tema täitmisele asuda, ilma et tema sisuliselt oleks läbi arutatud ja kaalutud. Mina loen seda absoluut ekslikuks ja hoiatan Riigikogu niisugusele seisukohale asumast. Ainukeseks motiiviks, mille põhjal küsimust läbi wiia tahetakse, on see, et loodetakse riigi väljaminekuid kokku hoida. See on kahtlemata tähtis motiiv ja riigi väljaminekute kokkuhoidmise poolt olen mina täielikult, kui kokkuhoidmine võimalik on, ilma et walitsemise kord ning kohtupidamine, ilma et üldse riiklik elu selle all kannataks. Kokkuhoidmine on tingimata tarvilik, kuid siin on tarwis enne selgeks teha, kas ja kui palju ja missugusel teel siin võimalik on kokku hoida. Kõigile Riigikogu liigetele peaks arusadaw olema, et wõimatu on opereerida sarnaste andmetega, nagu siin mõnelt poolt ette toodi. Alguses öeldi, et 30 miljonit wõi selle ümber wõib kokku hoida. Nüüd härra Linnamägi, kes nähtawasti selle küsimusega palju tegemist on teinud, teab rääkida, et võimalik on kokku hoida mitte 30 miljonit, waid umbes 10—15 miljonini. Kas siis tõesti sarnaste andmetega tohib ja wõib Riigikogu ette tulla ja nõuda, et Riigikogu peab nende põhjal teatud küsimuse ära otsustama? Minu seisukohast on see absoluut wastuwõtmata. Kui meie tahame sel alal kokku hoida, siis tuleb enne kindlaks teha, kas siin kokkuhoidmine üldse võimalik on ja siis alles wõime otsustada, missugustel teedel seda teha. Praegu aga ei ole see küsimus weel läbi töötatud ja kui nüüd ainult selle põhjal, et härra Linnamägi arwab, et siin 10 wõi rohkem miljonid kokku hoida wõib, küsimus ära otsustada tahetakse, ainult härra Linnamägi autoriteedi peale enast toetades, siis mina niisugust autoriteeti küll ei tunnista. Kas on aga ülepea kokkuhoidmine suuremal määral võimalik. Minu arwates on see võimalik ainult siis, kui meie ametnikkude arwu märksa vähendame. Mina siin küsiksin neilt härradelt, endistelt walitsuseliigetelt: kui arwatakse võimalik olewat ilma raskusteta koosseise vähendada, mistarwis nemad siis nii suured koosseisud esitasid? Ametiasutuste kokkutõmbamise läbi wõiksimine vähendada ainult mõne üksiku ametniku, aga mitte suu-

rema arwu ametnikkudest. Kui aga mõned üksikud ametnikud vähendada, siis selle läbi ei wõi ju mitte 10 wõi 15 miljonit kokku hoida. Tähendatakse selle peale, et kokku hoida wõib ka väljaminekutes korteri, kütte, walgustuse ning sõiduabinõude pealt. Lubatagu minul siin juures tõsiselt kahelda. Mina tean, et välispolitsei asub praegu mitmes linnas mitmes majas ja just sellepärast, et ühes majas sarnast suurt korterit leida ei ole, kuhu wõiks mahutada terve välispolitsei. Kui nüüd välispolitsei juurde tuleb weel kriminaalpolitsei, kuidas wõime meie siis need mõlemad politseid ära mahutada sinna ruumidesse, kuhu enne ei mahtunud välispolitsei üksipäinis? Ülesanded, mis makswa seadusega pandud kriminaalpolitsei peale, meie ära kaotada ei saa. Jääwad aga need ülesanded ja nõuame meie, et nad ka edaspidi peawad korralikult täidetud saama, siis peawad ju ka selleks tarwilikud ametnikud ja ruumid olema.

Härra Juhkam'i poolt tähendati selle peale, et tahetakse küsimust maha mätta, kui eelarwe-korras teda wastu ei wõeta. Mina sellest etteheitest koguni aru ei saa. Kui Riigikogu arwab, et seda küsimust on tarwis põhimõttelisele kaalumisele wõtta, siis on meil ometi kõiksugu võimalused, et seda ka tõesti läbi wiia. Kõigepealt wõidakse walitsuse peale mõju awaldada, et walitsus wastawa seaduseelnõuga esineks. Ei tee walitsus seda mitte, siis wõib Riigikogu selleks erikommisjoni määrata, kes wastawa eelnõu kokku seaks ehk seda kokku seada laseks. On eelnõu kokku seatud ja komisjoni poolt wastu wõetud, alles siis wõib tema arutamisele tulla Riigikogus. Siin tahetakse aga eelarwe-korras küsimus ära otsustada ja alles siis seaduseelnõu kokkuseadmisele ja arutamisele asuda. Seda loen mina täiesti ekslikuks.

Edasi tähendati selle peale, et ka välispolitsei kriminaalkuritegude jälgimise juures allub prokuröörile, ja et sellepärast selles suhtes ei ole wahet kriminaal- ja välispolitsei wahel. Mina arwan, et siin kahtlemata wahe on. Välispolitsei allub siseministrile, tema on otseteed siseministri käsutada, ametisse nimetused, ametist lahtilaskmine, ametikõrgendused ripuwad kõik ära siseministrilt, kes on välispolitsei otsekohene ülemus, kuigi üks-

sikuis asjus välispolitsei kohustatud on prokurööri käskusid täitma. Sellega peab, igatahes, iga välispolitsei ametnik rehkendama. Välispolitsei otsekoheseks ülesandeks on peaausjalikult korra alahoidmine. See on tema esimene ja tähtsam ülesanne. Teine ülesanne, mis välispolitsei täita on, on lihtne ametiwõimude käskude kodanikkudele kättetoimetamine, maksude sissenõudmine jne. Kui politsei sel alal oma kohuseid mitte küllalt kiirelt ja agaralt ei täida, võib temale ta otsekohene ülemus etteheiteid teha, temalt seletust nõuda, ja kui seletus ülemust ei rahulda, siis on temal karta soowimata tagajärgi teenistuse alal. Sellepärast on loomulik, et välispolitsei kahtlemata neid ülesandeid kõigepealt täidab ja ainult siis, kui aeg talle veel lubab, pöörab tema ennast ka kriminaal kuritegewuse jälgimisele. Selle all kannatab arusaadawalt kriminaalkuritegewude jälgimine, mis välispolitseil on teise järgu tähtsusega ülesanne. Mulle paistab see päris selge olema. Kriminaalpolitsei ametnikud on aga otsekohe selle peal, et peawad kuritegusid jälgima; nemad alluwad kõigis asjus kohtuministrile, kelle alla kuulub teiselt poolt ka prokuratuur. Arusaadaw, et see kõik ei jäta mõju awaldamata kriminaalpolitsei ametnikkude tegewuse peale. Sellepärast, minu arusaamise järele, peaks selge olema, et on suur wahe selles, kas kriminaalpolitsei allub kohtuministrile või allub ta ühes välispolitseiga siseministrile.

Teine asi, mis minule paistab selge olema, on see, et kui kriminaalpolitsei töötab iseseiswalt, siis võib tema tegutseda ettewäljatöötatud kindla plaani järele, kõik ametnikud wõiwad töötada kooskõlas omawahel. Kui aga kriminaalpolitsei on ühendatud välispolitseiga, siis wõiwad küll iga maakonna ja linna politseiametnikud omakeskel töö ära jagada, kuid tarwilist kooskõla ning koostöötamist kõigi politseiametnikkude wahel ei saa mitte olla. See on aga väga tähtis, iseäranis praegusel ajal, kus kuritegewus kaswab ja oma töötamiswiiside ja abinõude poolest iga päewaga edeneb, kus sellepärast ka wõitlus kuritegewuse wastu peab olema sihikindel ning juhitud ühisest kesk-kohast kindla plaani järele. Kõigil neil põhjustel arwan mina, kannataks selle läbi kahtlemata kriminaalasjade uurimine,

kui meie kriminaalpolitsei tahaksime üle wiia siseministeriumi alla, teda ühendades välispolitseiga. See aga poleks mitte soowitaw. Peale selle kannataks selle all ka asjade kiirus. Härra Linnamägi ise oli just see, kes meie kohtutele seda süüks pani, et asjad mitte küllalt kiiresti ära ei otsustata. Mina leian, et selles on rohkesti süüdi just Riigikogu, kes kohtuwõimused nende tegewuses tarwilikult ei toeta. Riigikogu on sellel alal paljugi tegemata jätnud. Riigikohtunikude kohad on kaua aja jooksul wakantsed, ei ole kohtunikka nimetatud. Iseenesest on aga mõistetaw, kui kohtunikud puuduwad, siis ei saa ka nõuda, et kohtute tegewus küllalt kiire oleks. Milles aga siin kriminaalpolitsei kaasa awitada wõiks, oleks järgmine asjaolu. Wäiksemates asjades on wõimalik makswa seaduse järele asjad anda otseteed kriminaalpolitsei uurimise järele kohtu kätte otsustada prokuratuuri kaudu. Kui kriminaalpolitseis on ustawad ja wilunud ametnikud, siis on wõimalik tegelikult selle seaduse järele käia. Määratakse nüüd aga kõik politseiametnikud siseministri poolt ametisse, ja ei ole neil küllalt wilumust kriminaalasjade jälgimises, siis muidugi peaksid kõik asjad kohtu-uuriija kaudu käima ja see igatahes wiiwitab asjade käiku ja asja arutamist. Praegusel ajal on sarnane toimetus wõimalik wäiksemas asjus, kui eeluurimine on politsei poolt korralikult tehtud. Sennini on seda seadust tegelikult wähe tarwitatud ja just sel põhjusel, et meil wähe oli wilunud kriminaalpolitsei ametnikka, kes oleksid suutnud nii põhjalikult oma ülesandeid täita, et eeluurimine kohtu-uuriija läbi oleks üleaurseks saanud. Kuid iga aastaga paraneb asi; iga aastaga kaswab wilumus, ning praegu on kohtutegelaste keskel üldiselt maksw just see arwamine, et praegu kriminaalpolitsei ametnikkude uurimiste põhjal wõib juba asju otsekohe kohtusse arutamisele anda. Lõpuks palun härrasid Riigikogu liikmeid tähelpanu pöörata ka selle asjaolu peale, et meie kohtutegelased ja kõik õigusteadlased on selles küsimuses täiesti ühel meel: meie Tallinna õigusteadlased oma koosolekul, mis alles paari nädala eest ära peeti, wõtsid ühel häälrel wastu resolutsiooni, milles tunnistatakse, et see kogunisti mitte soowitaw ei ole, kui tahetakse kriminaalpolitsei üle wiia siseministerium alla.

Juhataja **L. Raudkepp**: Wahepeal on kaks ettepanekut tehtud koosoleku lõpetamise kohta, rkl. Kaarna ja Holberg'i poolt sisse tulnud. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Mulle näib, vähemus on vastu — enamus poolt. (Hüüded: Ära luge da!) Nõutakse

ärалugemist. Asun uuesti hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, vastu 12 — sellega on otsustatud koosolek lõpetada.

Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.15 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäär **T. Kalbus**.

Abisekretäär **Osk. Köster**.

